

Prinsjesdag Nieuwsbrief 2023

VNO-NCW & MKB-Nederland

Prinsjesdagnieuwsbrief VNO-NCW en MKB-

Nederland

Deze Prinsjesdagnieuwsbrief bevat een eerste overzicht voor ondernemers van de plannen voor het komende jaar, lopende zaken en het economisch beeld zoals deze vandaag, op Prinsjesdag 2023, door het kabinet bekend zijn gemaakt.

Deze nieuwsbrief is met zorg samengesteld. Er kan echter geen enkele aansprakelijkheid worden aanvaard voor eventuele onjuistheden of onvolkomenheden. Vermenigvuldigen van (delen van) deze uitgave is toegestaan, mits met bronvermelding.

Kijk voor de persberichten over de Miljoenennota 2024 en meer informatie van VNO-NCW en MKB-Nederland op:

www.vno-ncw.nl

www.mkb.nl

De Miljoenennota, de Rijksbegroting, het Belastingplan en alle bijbehorende stukken zijn beschikbaar op de website van de Rijksoverheid:

www.rijksoverheid.nl

Persbericht

‘Onzekere economische situatie vraagt politieke zelfbeheersing’

‘De economische situatie is uiterst onzeker. Als één van de weinige EU-landen krimpt in Nederland de economie en zien we stilvallende investeringen en hardnekkige inflatie. Ondernemers zien de kosten opstapelen waardoor de winstgevendheid onder druk staat. Daarom is het goed dat het demissionaire kabinet, Ook is het goed dat investeringsregelingen worden verruimd om (groene) investeringen te stimuleren.’ Dat zeggen VNO-NCW, MKB-Nederland en LTO Nederland in reactie op de Miljoenennota. ‘In aanloop naar de verkiezingen is nu vooral politieke zelfbeheersing belangrijk. Het is terecht dat partijen armoedebestrijding hoog op de agenda hebben staan. Van belang is wel de juiste maatregelen te nemen. Het opnieuw stevig verhogen van onder andere het minimumloon klinkt sympathiek, maar mensen houden daar relatief weinig van over, het leidt tot verdere prijsstijgingen en het mkb kan het na de stijging van 25 procent in één jaar niet aan. Bovendien biedt het geen oplossing voor het echte probleem; dat je in Nederland niet meer uit de armoede kunt komen door (meer) te gaan werken.’

Reactie Ingrid Thijssen, voorzitter VNO-NCW;

‘Deze Miljoenennota vraagt om een verstandig vervolg. Het centrale thema in politiek Den Haag is momenteel bestaanszekerheid. Terecht, het moet ook zo zijn dat je rond kunt komen. Maar één van de belangrijkste motoren om uit armoede te komen is kapot: vanuit een uitkering gaan werken of vanuit deeltijd meer gaan werken loont niet. Bovendien is er geen bestaanszekerheid als ons land onvoldoende verdienvermogen heeft. Politici zien bedrijvigheid als een gegeven. Alsof onze economie niet kapot kan. Dat kan wel. We kunnen de lonen, de lasten en de hoeveelheid regels voor bedrijven niet oneindig blijven verhogen. En we moeten ook werken aan de bedrijvigheid van morgen.’

Reactie Jacco Vonhof, voorzitter MKB-Nederland;

‘Als ondernemersorganisaties zijn we bezorgd dat het in Den Haag vrijwel alleen nog gaat over eerlijk *verdelen*, waar we moeten focussen op eerlijk *verdiene*n. Zo moeten we nu eens echt aan de slag om ervoor te zorgen dat werken en méér werken altijd en beter loont. Dat is het beste recept tegen armoede. Voor veel ondernemers is het verder teleurstellend dat de *mkb-winstvrijstelling* komend jaar wordt versoberd, terwijl alle kosten al stijgen en de winsten in het mkb onder druk staan.’

Reactie Sjaak van der Tak, voorzitter LTO Nederland;

‘We zien veel onzekerheid onder ondernemers over wat de toekomst brengt. Ik hoop en reken op de komende generatie politici dat ze ondernemers weer de wind in de zeilen geven met heldere normen en meer ruimte om zelf oplossingen te vinden. De marges zijn veelal laag door de stapeling van alle kosten voor grondstoffen, arbeid en energie. Het slechtste dat nu kan gebeuren is de ondernemers weer een ‘*miljarden tikkie*’ sturen en hen beperken in hun drang om te vernieuwen.

Eerste reactie ondernemers op de belangrijkste maatregelen

Positief is dat het demissionaire kabinet de **armste groepen tegemoet komt** met meer dan twee miljard euro extra ondersteuning. Bezorgd zijn de ondernemersorganisaties wel dat (meer) werken steeds minder loont, waar werk juist de beste route uit armoede is. 'Hier moet een nieuw kabinet alle energie op inzetten. Want je kan het minimumloon (WML) na de enorme stijging van afgelopen jaar niet maar blijven verhogen zonder schade voor het mkb en zonder kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt te raken. Ook drijf je prijzen zo op en helpen we mensen van de regen in de drup.'

De ondernemersorganisaties zijn verder verheugd dat het kabinet ervoor kiest om een aantal **investeringsregelingen** te verruimen (EIA, MIA, WBSO). Hier hadden ze eerder voor gepleit 'Dit is belangrijk want juist dit zijn de investeringen in de economie van morgen; *groen en innovatief*.'

Een mooi lichtpunt in de Prinsjesdagstukken is verder dat volgens het Planbureau voor de Leefomgeving (op basis van de laatst bekende plannen en projecten) **de broeikasgasuitstoot in Nederland daalt met mogelijk 46 tot 57 procent in 2030 ten opzichte van 1990**. Daarmee is het wettelijke klimaatdoel van 55 procent reductie voor het eerst in zicht. 'Dit is een belangrijke mijlpaal op weg naar het halen van de doelen van Parijs, aldus de ondernemersorganisaties. Door het systeem van emissiehandel en andere stimulansen kan Nederland de doelen halen, al vraagt dit wel stevige actie om de praktische problemen voor ondernemers, zoals op het overvolle stroomnet, op te lossen.'

Met het overzicht van alle '**fossiele subsidies**' en de **verschillende impactanalyses** die vandaag openbaar zijn geworden, ontstaat volgens de ondernemersorganisaties voor het eerst veel meer helderheid over de gevolgen van sommige maatregelen. 'Belangrijk is om heel zorgvuldig naar die impactanalyses te kijken. Ze laten goed zien dat de alternatieven voor fossiele brandstoffen en grondstoffen er nog lang niet altijd zijn en ondernemers vaak nog geen handelingsperspectief hebben. Daar moet je het *afbouwpad* zorgvuldig op afstemmen. Ook signaleert het kabinet terecht dat Europese afstemming nodig is, anders is het risico reëel dat we CO₂ verplaatsen, prijzen van alledaagse producten stijgen en banen hier verdwijnen,' aldus de ondernemersorganisaties.

Zorgen hebben de ondernemersorganisaties over de almaar **uitdijende herverdelingsuitgaven** in de begroting en de steeds verder **oplopende collectieve uitgaven**, die stijgen van 42,5 procent in 2019 naar 44,6 procent volgend jaar. 'Dit kan zo niet langer doorgaan en zorgvuldig indammen van de uitgaven is cruciaal om bij de overheidsfinanciën de tering naar de nering te zetten. Tegelijkertijd is het zaak de uitgaven in onze toekomst, zoals voor de nieuwe energie-infrastructuur en innovatie, op peil te houden. Dat betekent dat ook het type overheidsuitgaven moet veranderen naar meer productieve uitgaven.'

Positief zijn de ondernemersorganisaties verder over diverse intensiveringen voor o.a. economische veiligheid (100 miljoen euro). Ook is er voor Nederlandse startups extra budget beschikbaar om te kunnen doorgroeien (100 miljoen euro).

Inhoudsopgave

Prinsjesdagnieuwsbrief VNO-NCW en MKB-Nederland.....	2
Persbericht.....	3
Inhoudsopgave.....	5
Voorwoord.....	6
Tweede Kamer en verkiezingen.....	7
Economisch beeld, koopkracht, en lasten.....	8
Fiscaliteit.....	9
Internationaal.....	13
Innovatie, industrie en ondernemerschap.....	14
Arbeidsmarkt, onderwijs en zorg.....	16
Marktwerking en regelgeving.....	21
Klimaat, energie, mobiliteit, infrastructuur, milieu, RO en wonen.....	23
Digitalisering en veiligheid.....	35
Colofon.....	39

Voorwoord

Optimum

De aloude betekenis van optimisme: als er een betere plek om te leven mogelijk zou zijn, dan was dát wel onze wereld geweest. In onze best mogelijke wereld werken bedrijven, ondernemers dag in dag uit keihard om haar steeds een stukje beter te maken. Om oplossingen te vinden tegen het klimaatprobleem, de beste zorg te leveren, de staal in onze huizen, fietsen en e-bussen te produceren, om ons te laten genieten in een restaurant. Om mensen via werk een weg uit armoede te bieden.

Het mag dan ook geen wonder heten dat ik aan deze ondernemers denk op Prinsjesdag. Zij verdienen steun en aanmoediging. In alle facetten. Want beleidsarm of niet, ook de plannen van het demissionaire kabinet zullen de toon zetten waar straks na de verkiezingen misschien wel op wordt voortgeborduurd. Zeker is dat we onze ondernemers en hun innovatieve krachten de komende jaren harder nodig hebben dan ooit. Dat vraagt om verstandig beleid én een verstandig vervolg op de Miljoenennota. Ik hoop dat onze politici tijdens de algemene beschouwingen blijven denken aan het verdienvermogen van Nederland en de enorme rol die onze bedrijven –van gevestigde namen tot start- en scale-ups – daarin spelen. De vennootschapsbelasting verhogen om daarmee middeninkomens te steunen lijkt sympathiek, maar het geld moet óók verdiend worden voordat het uitgegeven kan worden. Dat heeft het demissionair kabinet begrepen op deze Prinsjesdag, door bijvoorbeeld innovatieregelingen voor een duurzaam mkb ongemoeid te laten.

De komende jaren zal het erop of eronder zijn. Bedrijven kampen met personeelstekorten, met toenemende behoefte aan digitalisering, met vraagstukken over kunstmatige intelligentie. Met grondstoftekorten en oplopende inflatie. Zevergroenen, maar kunnen dat niet altijd alleen. De ondernemers die ik spreek, maken zich echt zorgen over de toekomst. De productie van de industrie loopt terug, economische groeiramingen zijn bijgesteld. Dat zijn geen goede signalen. Terwijl we juist nu moeten investeren.

Veel ondernemers hebben het de afgelopen jaren niet makkelijk gehad. Ik denk dan graag aan het motto van de Zeeuwen. Ondernemers worstelen soms, maar komen weer boven. Dat hebben ze altijd gedaan en zullen ze altijd blijven doen. Geef ze daar dan ook de ruimte voor.

Focco Vijselaar

Algemeen directeur VNO-NCW en de werkorganisatie van VNO-NCW en MKB-Nederland

Tweede Kamer en verkiezingen

Vergaderingen

Door de val van het kabinet zal de Tweede Kamer vergaderen tot 27 oktober 2023. Het verkiezingsreces is van vrijdag 27 oktober t/m woensdag 22 november 2023. De begrotingsbehandelingen zijn nog niet gepland op het moment van schrijven van deze brief.

Controversiële onderwerpen

De Tweede Kamer heeft een lijst opgesteld met onderwerpen die controversieel zijn en voorlopig niet meer behandeld worden. Deze lijst is erg kort. De SER roept in een [brief](#) de Tweede Kamer op de dossiers **arbeidsmarkt** en **energie en klimaat** niet controversieel te verklaren. Met een brede maatschappelijke alliantie hebben [we bepleit](#) om door te gaan met de uitvoering van het klimaatbeleid, om onnodige vertraging te voorkomen.

De lijst is [hier](#) te vinden.

Opvallende punten uit de lijst

Sociale zaken en Werkgelegenheid: alle onderwerpen gaan door, behalve het onderwerp 'Belemmeringen asielzoekers bij het toetreden tot de arbeidsmarkt'.

Onderwijs: slechts drie zaken zijn controversieel verklaard, waaronder de voorstellen over het bindend studieadvies.

VWS: De besluitvorming over de financiering en de bezuinigingen van demissionair minister Helder in de ouderen- en gehandicaptenzorg is controversieel verklaard, net als de besluitvorming over de afschaffing van de 45-minutennorm voor de acute zorg. Zie ook de [volledige besluitenlijst](#). In de VWS-begroting zijn daarom twee bezuinigingsmaatregelen geschrapt: het plan om zorgaanbieders en zorgkantoren meerjarige afspraken te maken (125 miljoen) en het loslaten van de verplichte norm van twee verzorgenden op acht bewoners in verpleeghuizen (100 miljoen).

FIN: besluitvorming rond witwassen is controversieel verklaard.

IenW: Het onderwerp 'betalen naar gebruik' is controversieel verklaard.

Economisch beeld, koopkracht, en lasten

Koopkracht, inflatie en lonen

Dit jaar toont de **koopkracht** een dip van -1,1 procent door het aflopen van energiemaatregelen, zoals het prijsplafond. In 2024 stijgt de koopkracht gemiddeld met 1,8 procent. Op de middellange termijn blijkt de gemiddelde koopkracht ongeveer gelijk. Over een iets langere periode van drie jaar (2022, 2023, 2024) daalt de koopkracht totaal met -1,6 procent, wat bescheiden genoemd mag worden gelet op de diverse schokken die onze economie te verduren had in deze periode; schuldig hier aan is onder meer het ondersteunende overheidsbeleid en de aanhoudend krappe arbeidsmarkt en daarmee gepaard gaande loonstijgingen. Daarbij zijn er verschillen: voor uitkeringsgerechtigden blijft de koopkracht op peil, maar voor bijvoorbeeld gepensioneerden verslechtert deze.

Dit en volgend jaar stijgen de **cao-lonen** in het bedrijfsleven met respectievelijk 5,8 procent en 5,6 procent. Dit is op (kalender)jaar basis, de nieuw afgesloten cao's stijgen sneller, al zwakt ook dat licht af de laatste tijd (7,3 procent in juli). Daarbij zullen lonen blijven stijgen, in de periode 2025 tot 2029 wordt een stijging van 4,1 procent verwacht. De loonvoet voor bedrijven (inclusief sociale lasten) loopt dit jaar zelfs op met 6,8 procent (volgend jaar 5,8 procent).

De **inflatie (cpi)** komt voor 2023 uit op 3,9 procent, volgend jaar op 3,8 procent. Tussen 2022 en 2024 raamt het CPB deze zelfs op 7,6 procent op jaarbasis. De kerninflatie met name blijft hoog, dit jaar zelfs een stuk hoger dan de totale cpi (de bijdrage van voedsel en energie aan de inflatie is dit jaar dus negatief), namelijk 5,7procent (in 2024 3,5 procent). De hogere loonkosten beginnen door te werken in de inflatie, de afkoeling van de economie remt deze weer wat af. Nederland heeft daarmee een hogere inflatie dan andere landen in de eurozone.

Het percentage **mensen in armoede** blijft dit jaar en volgend jaar nog stabiel op 4,8 procent. Het kabinet heeft een aanvullend pakket aan koopkrachtmaatregelen genomen, waardoor dat volgend jaar ook 4,8 procent zal zijn. Het percentage kinderen in armoede neemt af, van 6,2 procent dit jaar, naar 5,1 procent in 2024. Zonder beleid zou sprake geweest zijn van een oploop in armoede. Dit beleid bestaat overigens uit een verhoging van het kindgebonden budget, de huurtoeslag, de arbeidskorting, de algemene heffingskorting in de bijstand en de jonggehandicaptenkorting. De budgettaire kosten van deze maatregelen zijn 2,3 miljard euro. Vooral hogere inkomens betalen deze compensatie: hun koopkracht stijgt relatief minder.

Lastenbeeld bedrijfsleven

De **lasten** nemen licht af als aandeel van het bbp: van 38,6 procent in 2022 en 38,8 procent in 2023 naar 38,7 procent in 2024. De collectieve lasten zijn daarmee ruim 3 procent bbp hoger dan in 2010. Op de langere termijn lopen de collectieve lasten verder op naar 39 procent bbp tussen 2025 en 2028. De Vpb-opbrengsten stegen dit jaar fors met 9,6 miljard euro; waarschijnlijk zal de Vpb-opbrengst volgend jaar weer wat afnemen, wat mede de daling van de lastenquote (zie hierboven) verklaart in 2024.

Hieronder wordt ingegaan op alle specifieke lastenmaatregelen. Voor bedrijven zijn onder meer de volgende belastingmaatregelen relevant uit de Miljoenennota:

- Er komt een afschrijvingsbeperking gebouwen in de inkomstenbelasting
- Er komt extra geld voor stabiliteit van de innovatie- en investeringsregelingen WBSO, EIA en MIA
- De ramingsfout in de Europese minimumbelasting wordt niet gedekt via de Vpb
- Geen verhoging van de Energiebelasting op gas, Co2-doel 1,2 megaton staat overeind
- Zelfstandigaf trek wordt in 2024 verlaagd van 5.030 euro naar 3.750 euro
- Het kabinet wil de mkb-winstvrijstelling verlagen van 14 procent naar 12,7 procent

Fiscaliteit

Inkomstenbelasting

De tariefstelling van de Inkomstenbelasting ziet er als volgt uit:

Box 1	Tarief eerste schijf	Lengte eerste schijf	Tarief tweede schijf
2023	36,93 procent	€ 73.031	49,5 procent
2024	36,97 procent	€ 75.624	49,5 procent

Box 2	Percentage	Lengte eerste schijf	Tarief tweede schijf
2023	26,9 procent	n.v.t.	n.v.t
2024	24,5 procent	€ 67.000	31 procent

Box 3	Percentage	Heffingsvrij vermogen
2023	32 procent	€ 57.000
2024	34 procent	€ 57.000

Vennootschapsbelasting

De tariefstelling van de Vennootschapsbelasting ziet er als volgt uit:

	Tarief eerste schijf	Lengte eerste schijf	Tarief tweede schijf
2023	19 procent	€ 200.000	25,8 procent
2024	19 procent	€ 200.000	25,8 procent

Btw en overdrachtsbelasting

Als nieuwgebouwd vastgoed niet wordt verkocht door overdracht 'van de stenen', maar door verkoop van de aandelen van een b.v. waar het vastgoed in zit, is over de verkoop van die aandelen op dit moment geen btw en ook geen

overdrachtsbelasting verschuldigd. Om misbruik van deze regel tegen te gaan, wil het kabinet een ‘compenserende heffing’ van 4 procent overdrachtsbelasting invoeren. Daarmee wordt de verkoop van aandelen in een vastgoed b.v. net zo zwaar belast als de rechtstreekse verkoop van het vastgoed. De compenserende heffing is alleen in heel specifieke gevallen aan de orde: meestal zullen ondernemers een pand kopen voor gebruik bij btw-belaste handelingen en wordt bij de aankoop btw berekend. In dat geval geldt de nieuwe heffing niet. De nieuwe regel gaat op 1 januari 2025 in, maar projecten waarvoor de intentieverklaring is getekend vóór 1 januari 2030, vallen nog onder het oude regime.

Btw-tarieven

Eerder dit jaar verscheen een – behoorlijk kritische – evaluatie van de verlaagde btw-tarieven. Daarnaast liet het kabinet onderzoeken of een nultarief op groente en fruit haalbaar was. Op beide punten wordt nu geen definitieve beslissing genomen: dit wordt overgelaten aan het nieuwe kabinet. Wel is een uitgebreide analyse gemaakt van de technische mogelijkheden om alternatieven voor verlaagde btw-tarieven te vinden. Daar zal de komende tijd – afhankelijk van wensen van het nieuwe kabinet en in overleg met brancheorganisaties – verder over worden nagedacht.

Op één onderdeel is wel een maatregel in het Belastingplan opgenomen: het verlaagde tarief op goederen die hoofdzakelijk aan agrarische ondernemers worden geleverd (vooral vee en veevoer) zou met ingang van 1 januari 2025 komen te vervallen. Dat heeft effect op particulieren die zulke producten kopen en daarmee indirect ook op de verkopers daarvan. De betreffende agrarische ondernemers kunnen de (hogere) btw in de regel gewoon in aftrek brengen en hebben dus geen last van de maatregel.

Verbruiksbelasting alcoholvrije dranken fors omhoog

De verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken (‘frisdrankbelasting’) wordt fors verhoogd. Het tarief gaat komend jaar omhoog van 8,83 euro naar 26,13 euro per hectoliter. Mineraalwater wordt vanaf 1 januari van de belasting uitgezonderd. Dit is vorig jaar al besloten. De verhoging zit daarom niet in het Belastingplan van dit jaar, maar wel in de begroting.

Douane

Om ervoor te zorgen dat naast de verlengde navorderingstermijn ook de reguliere navorderingstermijn weer kan worden toegepast, wordt het sanctiestelsel in de Algemene douanewet aangepast. In veel gevallen kan in plaats van een strafrechtelijke vervolging dan worden volstaan met een bestuurlijke boete. Ook is de navorderingstermijn voor die gevallen 3 jaar in plaats van de nu geldende 5 jaar. De inwerkingtreding is 1 juli 2024.

WOZ

De (standaard) proceskostenvergoedingen zoals deze worden betaald bij procedures over de WOZ en BPM worden voortaan zoveel mogelijk op de bankrekening van de belanghebbende overgemaakt. De gedachte hierachter is dat burgers zich meer bewust worden van wat *no-cure-no-pay*-aanbieders verdienen aan hun dienstverlening. Het bedrag van de forfaitaire proceskostenvergoeding wordt ook lager.

Mkb-winstvrijstelling

Het kabinet wil de mkb-winstvrijstelling verlagen van 14 procent naar 12,7 procent. Deze maatregel verhoogt de marginale druk op ondernemerswinst. Een lagere marginale druk betekent dat ondernemers over een extra verdiende euro minder belasting hoeven af te dragen. Dit moedigt hen aan om meer winst te maken. Uit onderzoek blijkt dat lagere marginale tarieven leiden tot een sterkere groei van bedrijven, hogere gemiddelde investeringsuitgaven en een grotere kans op het aannemen van werknemers. De voorgenomen maatregel heeft het omgekeerde effect.

Bedrijfsopvolgingsregeling (BOR)

Het kabinet wil de BOR versoberen. Zo wil het kabinet aan derden verhuurd vastgoed uitsluiten van de BOR. Daarnaast gaat het vrijstellingspercentage omlaag. Wij zijn geen voorstander van deze eenzijdige bezuinigingen op de BOR. Aanpassing van de BOR moet gebalanceerd zijn. Aan de ene kant moeten onbedoelde situaties worden aanpakt, maar tegelijkertijd is het belangrijk de voortzettingseisen te versoepelen en de BOR beter toegankelijk te maken voor oude familiebedrijven. De huidige voorstellen dragen niet bij aan het doel van de BOR: voortzetting van de onderneming door volgende generaties.

Fiscale beleggingsinstelling (fbi)

Het kabinet stelt voor om vanaf 2025 de vastgoed-fbi af te schaffen. Met de voorgestelde maatregel wordt alle fbi's verboden in vastgoed te beleggen. Wij vinden dit een ongerichte maatregel die voor sommige marktpartijen onnodig grote impact heeft. Er zou meer tijd moeten worden genomen om te komen tot een afgewogen voorstel. Het is daarbij van belang dat er een uitzondering komt voor beursgenoteerde fbi's zodat particulieren ook in de toekomst laagdrempelig kunnen blijven beleggen in vastgoed, zonder zelf direct vastgoed aan te hoeven schaffen.

Onbelaste reiskostenvergoeding

De onbelaste reiskostenvergoeding is een gerichte vrijstelling in de loonbelasting op basis waarvan tot maximaal 0,21 euro per kilometer (cijfers 2023) onbelast kan worden vergoed voor zakelijke kilometers, inclusief woon-werkkilometers. In het coalitieakkoord is afgesproken om de onbelaste reiskostenvergoeding stapsgewijs te verhogen vanaf 2024. Het kabinet stelt hierbij een verdere verhoging voor naar 0,23 euro per 1 januari 2024.

Afschrijvingsbeperking gebouwen in de inkomstenbelasting

Voor ondernemers en resultaatgenieters in de IB mag voor gebouwen die ter beschikking worden gesteld aan derden tot de WOZ-waarde worden afgeschreven en voor gebouwen in eigen gebruik tot 50 procent van de WOZ-waarde. Voor belastingplichtigen in de vennootschapsbelasting (Vpb) mag voor gebouwen in eigen gebruik sinds 1 januari 2019 tot de WOZ-waarde worden afgeschreven. Het kabinet stelt voor om deze lijn uniform toe te passen voor ondernemers en resultaatgenieters in de IB. Dat is een beperking ten opzichte van ondernemers en resultaatgenieters in de IB met gebouwen in eigen gebruik. Zij kunnen straks minder afschrijven dan onder het huidige regime.

Accijnsverhoging alcoholhoudende producten

Het kabinet stelt voor de accijnstarieven voor alcoholhoudende producten (bier, wijn, tussenproducten en overige alcoholhoudende producten) te verhogen. De laatste verhoging van accijns stamt uit 2014, het kabinet telt nu de tabelcorrectiefactor van 2023 en 2024 bij elkaar op en komt daarmee tot een stijging van 16,2 procent.

Verhoging accijns dieselvevangelende stookolie

In toenemende mate wordt stookolie als motorbrandstof op de markt gebracht ter vervanging van gasolie (diesel). Voor deze stookolie geldt een relatief lager accijnstarief dan het dieselaccijnstarief. Het toegenomen gebruik van stookolie in plaats van diesel zorgt voor een lagere opbrengst van de brandstofaccijns en een grotere zwaveluitstoot. Gebruik van stookolie leidt tot meer luchtverontreiniging dan gebruik van diesel. Ook leidt dit volgens tot een ongelijk speelveld tussen de reguliere schonere gasolie (diesel) en de meer vervuilende zware stookolie. Met ingang van 1 januari 2024 stelt het kabinet daarom voor om het accijnstarief voor zware stookolie gelijk te stellen met het accijnstarief voor gasolie. De wettelijk verschuldigde heffing over de veraccijnsde voorraad bij de verhoging per 1 januari 2024 wordt buiten toepassing gelaten.

Internationaal

Handels- en investeringsakkoorden

Het kabinet zet in EU-verband in op een actief handelsbeleid waar handels- en investeringsakkoorden belangrijke instrumenten zijn. Voor besluitvorming bij de Europese Raad ligt het handelsakkoord met Nieuw-Zeeland. Ook zal het akkoord met Chili op korte termijn aan de Raad worden voorgelegd.

Nederland en de EU zetten zich in voor het hervormen van het huidige systeem van investeringsbescherming, waarbij duurzaamheid, het *right to regulate* en een transparanter, eerlijker geschillenbeslechtingssysteem centraal staan. Ook bij handelsakkoorden wordt gewerkt aan versterkte duurzaamheidsafspraken.

Tenslotte zet het kabinet zich in voor WTO-hervormingen, in het bijzonder het hervormen en herstellen van het geschillenbeslechtingssysteem. Dit moet uiterlijk in 2024 zijn gebeurd, zoals de WTO-leden afgesproken hebben tijdens de 12e Ministeriële Conferentie.

Klimaatfinanciering voor ontwikkelingslanden

Het kabinet streeft ernaar om in 2025 1,8 miljard euro aan klimaatfinanciering te genereren bestaande uit publieke financiering en met publieke middelen gemobiliseerde private financiering. Hiervoor wordt samengewerkt met NGO's, kennisinstellingen, bedrijfsleven, FMO, multilaterale klimaatfondsen en banken. In 2024 is de verwachting dat 835 miljoen euro aan publieke middelen zal worden gerealiseerd en naar schatting 680 miljoen aan private middelen.

IMVO

Het kabinet laat zich in de BHOS-begroting niet uit over Europese (de zogenoemde CSDDD) versus nationale (initiatiefwetsvoorstel CU) IMVO-wetgeving. Het budget voor sectorale samenwerking bij IMVO is, voor wat betreft het ODA-deel (= OS-geld), wat naar beneden bijgesteld, vanwege de ombuigingen op het desbetreffende artikel 1.1 (de kosten opvang asiel worden deels uit het OS-budget gefinancierd). Een nieuwe subsidieregeling voor sectorale samenwerking zal binnenkort worden opgesteld door het kabinet. In de BHOS-begroting wordt geld gereserveerd voor een IMVO-steunpunt bij RVO, waar ondernemers met hun vragen terecht komen. VNO-NCW en MKB-Nederland zijn hierbij nauw betrokken.

Internationale handel

Bedrijven worden ondersteund met economische diplomatie en de inzet van handelsinstrumenten. De handelsinstrumenten zijn vergroend, met extra subsidies voor groene activiteiten. Zo wordt het internationaal actieve mkb ondersteund in het verduurzamen.

Samen met ons wil het ministerie van BHOS verder werken aan versterking van de publiek-private samenwerking op het vlak van internationalisering. Het BHOS-beleid vindt in nauwe samenhang plaats met het beleid gericht op innovatiesamenwerking door het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Er zullen tevens richtlijnen worden ontwikkeld voor de samenwerking tussen ambassades en *business hubs* wereldwijd.

Oekraïne

Het kabinet blijft pal staan voor de vrijheid, onafhankelijkheid en soevereiniteit van Oekraïne. Ook komend jaar kan Oekraïne op Nederland rekenen als het gaat om humanitaire en militaire hulp, economische ondersteuning en wederopbouw.

Combinatielanden

In de aangewezen 'combinatielanden' – acht opkomende markten in Afrika, vier in Azië, plus Colombia en Oekraïne – ontwikkelt het kabinet in 2024 een twintigtal zogeheten 'combitracks' waar synergie wordt gecreëerd tussen de inzet voor handel, investeringen en ontwikkeling. Het zijn meerjarige trajecten door middel van publiek-private samenwerking, investeringen of ontwikkelingssamenwerking. Invest International speelt een actieve rol om private en publieke investeringen aan te jagen in deze landen.

Ontwikkelingssamenwerking

Vanwege de oplopende kosten van de asielopvang bezuinigt het kabinet tot en met 2026 op nagenoeg alle ontwikkelingsprogramma's. Het betreft een kostenpost van 3,5 miljard euro, die een kwart van de totale OS-begroting bedraagt. Voor 2023, waar de verwachte kostenpost ongeveer 500 miljoen euro bedraagt, kan het nog meevallen nu de daadwerkelijke instroom lager is dan verwacht. Het kabinet kiest ervoor om omwille van continuïteit en uitvoerbaarheid de intensiveringen uit het coalitieakkoord en in de BHOS-nota in stand te houden: de combinatie van handel en ontwikkelingssamenwerking, klimaat, voedsel, gezondheid, humanitaire hulp, opvang in de regio en de multilaterale inzet. Ondanks het extra budget dat volgt uit de MEV, heeft het kabinet daartoe wel een korting moeten toepassen van ongeveer 7 procent op de overige uitgaven in alle sub-artikelen van de BHOS begroting van 2024.

Innovatie, industrie en ondernemerschap

WBSO – parameters blijven gelijk dankzij oplossen budgetproblematiek

	Tarief eerste schijf	Tarief eerste schijf starters	Lengte eerste schijf	Tarief tweede schijf
2021	40 procent	50 procent	350.000	16 procent
2022	32 procent	40 procent	350.000	16 procent
2023	32 procent	40 procent	350.000	16 procent
2024	32 procent	40 procent	350.000	16 procent

De parameters van de WBSO (Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk fiscale regeling voor research en development) zijn gelijk aan die van vorig jaar. Dit is mogelijk doordat zowel de structurele (indexatie WBSO) als de incidentele budgetproblematiek nu is aangepakt.

Industriebeleid, technologie, innovatie en publiek-private samenwerking

Als onderdeel van strategisch industriebeleid zal het kabinet een Technologiestrategie lanceren waarin gekozen wordt voor focus op een aantal

sluuteltechnologieën. Beleid en uitvoering zullen zich specifiek richten op deze strategische technologieën en waardeketens.

Daarnaast wordt eind dit jaar het nieuwe Kennis en Innovatieconvenant getekend door alle publieke en private partners. Hierin zijn de herijkte missies opgenomen, de vernieuwde Kennis en Innovatie Agenda's (KIA's) en de investering die de partners in het KIC zullen doen.

Tenslotte gaat in 2024 de PPS-Innovatieregeling van start (181 miljoen euro per jaar). Voorheen was dit de PPS-toeslagregeling. De zogenaamde grondslag-systematiek van de PPS-regeling wordt nu vervangen door een vast budgetplafond per Topconsortium voor Kennis en innovatie. Het onderzoek waar de PPS-innovatiemiddelen op wordt ingezet kan de hele range van fundamenteel onderzoek, industrieel onderzoek en experimentele ontwikkeling betreffen.

Economische Veiligheid en kennisveiligheid

In de huidige geopolitieke context is het niet alleen van belang om sterktes uit te bouwen, maar ook om strategische afhankelijkheden af te bouwen of te beperken. Daartoe richt de overheid een Beschermingsfonds van 100 miljoen op, wat ingezet kan worden als laatste redmiddel bij bedrijfsovernames door statelijke actoren. Doel is om strategische bedrijvigheid te beschermen. Verder start het wetgevingstraject 'Screening Kennisveiligheid'.

Startup-beleid

De Rijksoverheid helpt ambitieuze ondernemers en startups die snel willen doorgroeien. Startups zijn jonge innovatieve, technologie-gedreven bedrijven. Ze werken aan een schaalbaar verdienmodel en hebben internationale groeiambitie. Voor de uitvoering van de startup- en scale-up-agenda wordt in 2024 12,1 miljoen euro beschikbaar gesteld. Deze middelen worden ingezet voor het programma van TechLeap.NL, voor initiatieven vanuit het ecosysteem, en voor flankerend beleid van EZK, zoals het Netherlands Point of Entry en de RVO Fastlane.

Defensie-industrie

Het defensiebudget stijgt naar 21,4 miljard euro in 2024 en bedraagt naar verwachting 1,95 procent van het bbp. Volgens de huidige ramingen wordt aan die steun via de Defensiebegroting 1,2 miljard euro in 2024 en 495,2 miljoen euro in 2025 uitgegeven. Hiermee komen de totale geraamde Defensie-uitgaven als percentage van het bbp uit op 2,06 procent in 2024 en 1,98 procent in 2025. Militaire steun aan derden (Oekraïne) wordt niet meegerekend als defensie-uitgaven die meetellen voor de NAVO-norm van 2 procent. Exclusief de geraamde uitgaven aan militaire steun aan Oekraïne komt Nederland in 2024 en 2025 uit op respectievelijk 1,95procent en 1,93procent. Hiermee wordt niet voldaan aan de 2procent NAVO-norm.

Daarnaast investeert Defensie aan onze bijdragecapaciteit de EU en NAVO: gericht op voortzettingsvermogen, het aanleggen van voorraden en gerichte ondersteuning. Daarnaast wordt voor 10,5 miljard euro bijgedragen aan het Defensiematerieelbegrotingsfonds. Aanvullend is recentelijk het wapenexportbeleid verder geliberaliseerd waardoor door de Nederlandse defensie-industrie gerichter kan worden samengewerkt binnen het EDF en met gelijkgestemde partners.

Regeldruk

De onlangs verschenen voortgangsrapportage regeldruk van het ministerie van EZK en de metingen in zes sectoren (het MKB Indicatorprogramma) laten zien dat bijna een derde van de regels nauwelijks uitvoerbaar is voor ondernemers en dat in toenemende mate extern advies nodig is om überhaupt aan regelgeving te kunnen voldoen. Hoe kleiner een bedrijf, hoe hoger de regeldruk. De stapeling en kosten van verplichtingen zijn het grootst zijn in het sociale domein, ten aanzien van werkgeverschap. Ondertussen ervaren ondernemers een ware rapportage-infarct. Daarom is het belangrijk dat een nieuw kabinet harde, meetbare reductiedoelstellingen vaststelt.

Financiering

Het ministerie van het EZK komt in oktober met een brief over mkb-financiering. Hierover vindt overleg plaats. Verder zetten we voor de korte termijn in op landelijke opschaling van de MKB Duurzaamheidslening van Qredits.

Arbeidsmarkt, onderwijs en zorg

Uitwerking arbeidsmarktvoorstellen

De komende periode zal een aantal wetsvoorstellen in internetconsultatie gaan:

ZZP: verduidelijking arbeidsrelatie / invoeren rechtsvermoeden. Het kabinet wil verduidelijken wanneer sprake is van een arbeidsovereenkomst en wanneer van zelfstandig werken (zzp). Als uitvoering van afspraken in de SER wordt de bewijslast voor het bestaan van een arbeidsovereenkomst bij de werkgever/opdrachtgever gelegd bij een tarief van rond 33 euro.

Tweede spoor tweede ziektejaar. Binnen de loondoorbetalingsplicht bij ziekte kunnen vooral kleine werkgevers meer duidelijkheid krijgen over welk spoor bij re-integratie na uiterlijk een jaar ziekte aan de orde is: het eerste of het tweede. Onder voorwaarden kan het eerste spoor dan ook afgesloten worden. Hierdoor is er meer duidelijkheid over wat de werkgever qua re-integratie te doen staat en de vervanging van de langdurig zieke medewerker.

Arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen. Over enkele jaren komt er een verzekeringsplicht voor het arbeidsongeschiktheidsrisico voor alle IB-ondernemers. In het voorstel zit een opt-out mogelijkheid, die ervoor moet zorgen dat zelfstandigen de verzekeringsoplossing kunnen kiezen die het best bij hen past en dat bestaande contracten geëerbiedigd worden.

Crisisregeling personeelsbehoud. Er komt een crisisregeling personeelsbehoud, die werkgevers voorziet in een tegemoetkoming in de loonkosten als zij door een crisissituatie tijdelijk minder werk hebben. Ook werknemers leveren een financiële bijdrage. De situaties waarin werkgevers een beroep kunnen doen op de regeling komen grotendeels overeen met de Werktijdverkorting (Wtv), aangevuld met bijvoorbeeld de gevolgen van een epidemie of pandemie. Ook problemen in de *supply chain* kunnen recht geven op gebruik van de regeling, als de oorzaak ervan ligt in een in de regeling omschreven reden.

Ook wordt gewerkt aan het wetsvoorstellen over:

Certificering/toelating van ondernemingen die arbeid ter beschikking stellen.

Dit vloeit voort uit het advies van het Aanjaagteam Roemer over arbeidsmigranten en afspraken in de SER. Volgens dit voornemen worden bedrijven die mensen ter beschikking stellen verplicht daarvoor toelating aan te vragen op basis van een uitgebreid normenstelsel waaraan zij moeten voldoen.

Nieuwe regels voor flexibele arbeidscontracten. Het betreft het vervangen van oproepcontracten door zogenaamde basiscontracten, waarbij er uitzonderingen zijn voor onder meer studenten en scholieren. Daarnaast bevat het voorstel aanpassing van de ketenregeling voor tijdelijke contracten en een aantal nieuwe regels voor uitzendarbeid.

Ook de regels rond WW-premiedifferentiatie bij overwerk door werknemers met een vast contract worden aangepast. Hierdoor krijgen werkgevers achteraf minder vaak te maken met de hogere WW-premies.

Extra investering in een inclusieve arbeidsmarkt. Het Kabinet investeert extra in beschut werk voor mensen die niet bij een reguliere werkgever aan de slag kunnen. Ook ontvangen gemeenten en sociaal ontwikkelbedrijven structureel 63 miljoen euro extra financiering voor het mee laten doen van mensen met een arbeidsbeperking. We vinden het positief wanneer met deze investering en in een krappe arbeidsmarkt meer mensen naar regulier werk worden begeleid.

Premies werknemersverzekeringen

De Aof-premie bedraagt in 2024 gemiddeld 7,25 procent (2023: 6,80). Vanaf 2022 kent de Aof-premie twee verschillende tarieven: een tarief voor kleine werkgevers (tot 25 maal de gemiddelde premieplichtige loonsom) en een tarief voor grotere werkgevers. In 2024 betalen kleine werkgevers een premie van 6,18 procent (2023: 5,46) en grote werkgevers een premie van 7,49 procent (2023: 7,11 procent).

De gemiddelde premie voor de Werkhervattingskas (Whk), waaruit de uitkeringen voor gedeeltelijk arbeidsgeschikten (WGA) en uitkeringen op grond van de Ziektewet worden betaald, is door UWV voor 2024 vastgesteld op 1,22 procent (2023: 1,53).

Het Algemeen Werkloosheidsfonds (AWf) financiert de WW-uitkeringen van marktwerkgevers. Als gevolg van de Wet arbeidsmarkt in balans (Wab) zijn er vanaf 2020 twee premietarieven binnen het AWf: een laag tarief voor vaste dienstverbanden en een hoog tarief voor flexibele dienstverbanden. Het lage tarief wordt voor 2024 geraamd op 2,64 procent (2023: 2,64 procent) en het hoge tarief op 7,64 procent (2023: 7,64 procent). Het (gewogen) gemiddelde van de AWf-werkgeverspremie bedraagt dan 3,89 procent (2023: 3,89 procent).

Tekort verzekeringsartsen bij UWV

Om de mismatch bij sociaal medisch beoordelen te verkleinen is het streven van het Kabinet om in 2024 de vereenvoudigde claimbeoordeling voor 60-plussers voort te zetten. Dit heeft als gevolg dat er tijdelijk meer en hogere WIA-uitkeringen (WGA 80-100) worden verstrekt die bekostigd worden uit het Aof. Daarnaast moet de tijdelijke maatregel 'beoordelen op verdiensten' ervoor gaan zorgen dat de WIA-claimbeoordeling anders wordt vormgegeven en om minder gebruik te hoeven maken van verzekeringsartscapaciteit. De tijdelijke maatregel waarbij voorschotten niet teruggevorderd worden wanneer blijkt dat werknemers

bij de claimbeoordeling geen recht op een WIA-uitkering hebben, als dit niet verrekend kan worden met een andere uitkering, wordt verlengd met een jaar tot en met 2024.

Introductie minimumuurloon per 1 januari 2024

Per 1 januari 2024 wordt het minimumloon op uurbasis vastgesteld, uitgaande van een 36-urige werkweek. Dat betekent dat bedrijven met een 38- of 40-urige werkweek een hoger loon moeten uitbetalen.

Voor bedrijven met een minimumuurloon gebaseerd op een 38-urige werkweek betekent dit een loonkostenstijging van 5,6 procent en voor bedrijven met een minimumuurloon gebaseerd op een 40-urige werkweek van ruim 11 procent. Deze verhoging staat los van de reguliere indexaties die jaarlijks op 1 januari en 1 juli plaatsvinden.

Implementatie nieuwe pensioenafspraken: kostenneutraal

Na jaren van discussie is de nieuwe pensioenwet een feit. Vanuit werkgevers hebben we ons ingezet voor een zorgvuldige uitwerking van de afspraken uit het pensioenakkoord. Voor zelfstandige ondernemers wordt de fiscale ruimte om pensioen op te kunnen bouwen verruimd.

In de komende jaren zullen alle werkgevers hun pensioenregeling moeten aanpassen. Dit is een omvangrijke transitie wat goede afstemming vergt met werknemersvertegenwoordigers en pensioenuitvoerders. Werkgevers die zijn aangesloten bij een pensioenfonds moeten hun arbeidsvoorwaardelijk overleg voor 1 januari 2025 hebben afgerond. Werkgevers die hun pensioenregeling hebben ondergebracht bij een PPI of verzekeraar hebben iets meer tijd. Samen met andere partijen activeren en informeren we werkgevers over de pensioentransitie, bijvoorbeeld via werkenaanonspensioen.nl.

Belangrijk uitgangspunt van het pensioenakkoord was dat de afschaffing van de zogenaamde doorsneesystematiek kostenneutraal plaatsvindt. Bij pensioenfondsen is dit mogelijk door rekening te houden door de hogere verwachte pensioenen als gevolg van de overgang op het nieuwe pensioencontract en/of door inzet van de huidige reserves van pensioenfondsen. Voor werkgevers die hun pensioenregeling hebben ondergebracht bij een PPI of verzekeraar kan dit door gebruik te maken van de eerbiedigende werking: bestaande medewerkers blijven dan pensioen opbouwen via de huidige systematiek.

Pensioenpremies stabiel, pensioenen kunnen worden verhoogd

De verwachting is dat pensioenpremies ongeveer gelijk zullen blijven. Dankzij hogere dekkingsgraden en tijdelijke soepelere regels vanwege de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel verwacht het CPB een gemiddelde indexatie van de pensioenen van 2,1procent procent in 2024. Fondsen die nu een extra indexatie verlenen, moeten die effecten wel meewegen bij de overgang op een nieuw pensioenstelsel. Gepensioneerden gaan er in 2024 naar verwachting in koopkracht gemiddeld met 0,6 procent op achteruit. Voor 2024 wordt een koopkrachtstijging van 1,0 procent geraamd.

Uitzonderingen op wet automatische waardeoverdracht kleine pensioenen

Afgelopen jaar is de wet aangenomen die automatische waardeoverdracht uitbreidt naar alle kleine pensioenen en die afkoop van kleine nettopensioenen en lijfrentes mogelijk maakt. Deze wet zal leiden tot lagere kosten. Voor werkgevers is het verder van belang dat er een uitzondering is opgenomen voor kleine pensioenen, met een vastgestelde uitkering bij een verzekeraar behouden. Op die manier worden namelijk bijbetalingsrisico's voor werkgevers voorkomen.

Arbovisie 2040

Het kabinet onderschrijft op hoofdlijnen het door de SER gegeven advies over het toekomstige beleid voor veilig en gezond werken. Specifieke uitwerking behoeven het vormgeven van medezeggenschap en de digitale melding van de RI&E bij de Nederlandse Arbeidsinspectie. Het adagium is *vision zero*. De focus voor de korte en middellange termijn blijft gericht op beperking van fysieke belasting veilig omgaan met gevaarlijke stoffen en voorkomen en terugdringen van mentale belasting.

De SER zal in het vervolgadvisie over veilig en gezond werken ingaan op vermindering en vereenvoudiging van regelgeving, fiscale en financiële stimulansen, moeten ook zzp'ers onder de Arbeidsomstandighedenwet vallen en zo mogelijk op de organisatie van de bedrijfsgezondheidszorg om de toegang daarvan voor alle werkenden mogelijk te maken. Het vervolgadvisie moet in de eerste helft van 2024 klaar zijn.

Fonds voor klokkenluiders

Om klokkenluiders te ondersteunen in psychosociaal en juridisch opzicht werkt het kabinet in samenwerking met werkgeversorganisaties aan een fonds. Uit dat fonds moet de hulp worden georganiseerd en gefinancierd gericht op het mkb.

Europese Richtlijn telewerken en recht op onbereikbaarheid

Werkgevers en werknemers streven ernaar om in het laatste kwartaal van 2023 overeenstemming te bereiken over een Europese richtlijn voor telewerken en recht op onbereikbaarheid. Met deze door Europese organisaties van werkgevers en werknemers zelfgeschreven richtlijn wordt een vergaande initiatief door de Europese Commissie voor een richtlijn afgewend.

Leven lang ontwikkelen: STAP subsidieregeling

De STAP-regeling (STimulering Arbeidsmarkt Positie) biedt een subsidie voor het volgen van een training, cursus of opleiding om goed inzetbaar te blijven op de arbeidsmarkt. Deze regeling wordt per 1 januari 2024 stopgezet. De helft van de resterende STAP-middelen, dat is 73,5 miljoen euro, wordt ondergebracht in een andere regeling: de SLIM regeling: de Stimuleringsregeling Leren en ontwikkelen in mkb-ondernemingen. Dit is een subsidie bedoeld voor mkb-ondernemingen om te investeren in de ontwikkeling van hun medewerkers. Deze tijdelijke verhoging (2024-2027) wordt ingezet voor een individuele scholingsvoorziening binnen deze SLIM regeling.

Onderwijs

De komende periode richt het Ministerie van OCW zich op een sterke basis en hoge kwaliteit in onderwijs, wetenschap, cultuur en media. OCW wil zorgen dat de basisvaardigheden van leerlingen en studenten op orde zijn en heeft extra

aandacht voor groepen die meer tijd en inspanning nodig hebben. Om de docerentekorten in het onderwijs terug te dringen, verlaagt OCW de werkdruk, ondersteunt leraren zodat zij zich continu kunnen professionaliseren en wordt het carrièreperspectief verbeterd. Het Ministerie streeft naar gelijke kansen, zodat iedereen in Nederland een goed bestaan heeft en de kans krijgt om zich een leven lang optimaal te ontwikkelen.

Voortgezet onderwijs

Voor basisvaardigheden rekenen, taal, digitale vaardigheden en burgerschap in het Voortgezet onderwijs is in 2024 254,4 miljoen euro beschikbaar. Daarnaast is een budget beschikbaar voor subsidies techniekhavo (8,1 miljoen euro) om praktijkgerichte programma's op de havo te stimuleren.

MBO

In 2024 wordt de subsidieregeling praktijkleren naar verwachting vervolgd. Ten opzichte van 2023 is er tijdelijk een lichte toename in het bedrag dat beschikbaar is voor de subsidieregeling praktijkleren (tot en met 2026), om een daling in het subsidiebedrag per leerplaats- als gevolg van overvraging door het groeiende aantal bbl-studenten te beperken.

Transformatiemiddelen Integraal Zorgakkoord

Voor het Integraal Zorgakkoord (IZA) blijven de transformatiemiddelen in 2024 beschikbaar. Hierbij gaat het om 2,8 miljard euro in de periode 2023-2027, waarmee de plannen vanuit de verschillende regio's kunnen worden uitgevoerd. Dit geld wordt onder meer besteed aan de versterking van de eerstelijnszorg, zoals de huisartsenzorg en de wijkverpleging.

Schrappen van twee bezuinigingen in de langdurige zorg

Het kabinet heeft besloten om twee eerder aangekondigde maatregelen binnen de Wet langdurige zorg uit het coalitieakkoord voor 2024 niet door te laten gaan. Dit gaat om de tariefsverlaging voor de ouderenzorg die samenhangt met de doorontwikkeling van het kwaliteitskader verpleeghuiszorg (€ 100 miljoen) en de tariefsverlaging voor de hele Wlz die samenhangt met meerjarig contracteren (€ 125 miljoen). Beide maatregelen zijn nog onvoldoende uitgewerkt om al in 2024 in de tarieven verwerkt te kunnen worden. Verder wordt het budget voor de uitvoering van de langdurige zorg volgens de reguliere systematiek verhoogd (€ 220 miljoen), omdat meer mensen een beroep doen op de langdurige zorg.

Zorgpremies in 2024

Door onder meer loonstijgingen, inflatie en meer vraag naar zorg stijgen de zorgkosten fors in 2024. Hierdoor gaat de nominale premie van de basisverzekering naar verwachting met ongeveer 12 euro per maand omhoog. De nominale zorgpremie in 2024 wordt daarmee gemiddeld 149 euro per maand. In november 2023 stellen de zorgverzekeraars hun premie voor volgend jaar vast. Lage en middeninkomens worden via de zorgtoeslag deels gecompenseerd voor de zorgpremie. In 2024 wordt de zorgtoeslag maximaal 127 euro per maand. In 2023 werd de zorgtoeslag eenmalig verhoogd om het verlies van koopkracht te dempen. Deze verhoging vervalt weer in 2024.

De inkomensafhankelijke zorgpremie die werkgevers voor hun werkenden betalen, wordt in 2024 6,57 procent (over de eerste 72.000 euro brutoloon). Daarmee

betalen werkgevers volgend jaar totaal ruim 27 miljard euro aan de Zorgverzekeringswet mee in 2024. De totale zorgkosten per volwassene komen in 2024 gemiddeld uit op 7.145 euro per volwassene (in een gezin dus keer twee). Per maand is dat 595 euro per volwassene. Dit jaar is dat nog 553 euro per maand. Dat betekent dus dat de zorgkosten per volwassene volgend jaar nominaal bijna 8 procent hoger uitvallen.

Marktwerving en regelgeving

Randvoorwaarden voor goedwerkende digitale markten en diensten

In 2024 wordt gewerkt aan een effectieve implementatie van regelgeving in Europees verband. De Digital Markets Act (DMA) pakt de markt- en datamacht van grote tech- en platformbedrijven aan ten behoeve van concurrentie en de bescherming van gebruikers.

Daarnaast wordt in 2024 de implementatie van de Digital Services Act (DSA) voorzien, die ervoor gaat zorgen dat tussenpersonen, zoals platformbedrijven, verantwoord omgaan met content van hun eindgebruikers. Tevens wordt in Europees verband in 2024 verder gewerkt aan de lopende implementatie van de Data Governance Act (DGA) en de aanstaande Data Act, waarin belangrijke stappen worden gezet om de data-economie beter te laten werken voor consumenten en ondernemers.

Aanbesteden

Nederlandse overheden geven jaarlijks voor ongeveer 87 miljard euro uit aan overheidsopdrachten. Het vierjarig programma Beter Aanbesteden gaat in 2024 haar laatste jaar in (budget 2024 1.5 miljoen euro). Doel van dit programma is om te zorgen dat de kennis en kunde van (lokale) overheden en ondernemers over het aanbestedingsproces verbeteren. De minister heeft toegezegd met ons in gesprek te gaan over voortzetting van succesvolle onderdelen waaronder de regiomanagers functie die de relaties tussen opdrachtgevers en opdrachtnemers versterken en verbeteren met onder andere marktdagen.

Rechtsbescherming bij aanbesteden

EZK heeft recent het wetsvoorstel dat voor ondernemers moet leiden tot een betere rechtsbescherming bij aanbestedingen voor consultatie aangeboden, behandeling in de Tweede Kamer is voorzien voor 2024. De verbeteringen moeten zien op de fase vóór de selectie en gunning, door middel van verplichte en onafhankelijke klachtenloketten en opschorting van de procedure, en moet zien op de fase na de selectie of gunning door verbetering van het proces bij de rechter en het bieden van alternatieven, zoals een laagdrempelig advies of arbitrage, inclusief redelijke mogelijkheden voor opschorting. Vooruitlopend op de wetswijziging zijn enkele rechtsbeschermende maatregelen zoals de Handreiking Klachtafhandeling, versneld uitgewerkt zodat invoering niet hoeft te wachten op het wetgevingstraject.

Oneerlijke concurrentie door overheden uitbannen

Het wetsvoorstel ter aanscherping van de Mededingingswet, de Wet markt en overheid, moet oneerlijke concurrentie door overheden wegnemen en garanderen

dat ondernemers goed en op tijd door overheden worden betrokken bij besluitvorming over economische activiteiten en moet paal en perk stellen aan misbruik van de algemeen belang uitzondering die de gedragsregels van de wet buiten werking stelt. Dit voorstel ligt ter besluitvorming bij de Tweede Kamer.

Regiodeals

Er is 900 miljoen euro beschikbaar voor Regiodeals in 2023, 2024 en 2025. In 2024 wordt verdergegaan met de in het najaar 2023 toegewezen regiodeals en komt een nieuwe tranche ter beschikking (334 miljoen euro) voor projecten die bijdragen aan de kwaliteit van wonen, werken en leven voor inwoners en ondernemers. In het bijzonder is er aandacht voor projecten die bijdragen aan versterking van de grensregio's. De projecten versterken regionale economische kansen, sociale samenhang, kansengelijkheid, waarbij ook oog is voor de fysieke leefomgeving. De Rijksbijdrage per Regiodeal bevindt zich binnen de bandbreedte van 5-40 miljoen euro. De regionale cofinanciering bedraagt 50 procent. Er zijn met RVO afspraken gemaakt om de privaat gestarte initiatieven beter te verknopen met gemeentelijke voorstellen.

Elke Regio Telt

Het kabinet neemt de drie adviezen uit het rapport *Elke regio telt!* over en gaat deze samen met inwoners, medeoverheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties uitwerken. Zo moet beleid en de manier van investeren anders worden vastgesteld. Bij het maken van nieuw beleid is het van belang om het effect op de regio te toetsen en moet het beleid beter uitvoerbaar zijn voor medeoverheden.

Griffierechten en WHOA

Het kabinet houdt vanaf 2024 rekening met de structurele kosten van de verlaging griffierechten. Het wetvoorstel moet echter nog door Tweede Kamer worden behandeld. In het wetsvoorstel is een forse verlaging van de griffierechten voor procedures volgende uit de Wet homologatie onderhands akkoord (WHOA) opgenomen, van 5.737 euro naar 676 euro.

Handelsregister

De uitwerkingen van de voorgenomen wijzigingsvoorstellen in het Handelsregisterbesluit en in de Handelsregisterwet die voortkomen uit de Datavisie Handelsregister, zijn niet terug te vinden in de begroting van het Ministerie van Economische Zaken. Deze betreffen het mogelijk maken van afschermen van vestigingsadressen van ondernemers die tevens hun woonadres zijn door het mogelijk maken van een registratie met een openbaar postadres; het inperken van commercieel gebruik van Handelsregisterdata waardoor data van ondernemers niet ongebreideld kunnen worden (door)verkocht; de registratie van bestuursverboden waardoor handelspartners kunnen zien dat een dergelijk verbod door de rechter is opgelegd op een potentiële handelspartner.

Klimaat, energie, mobiliteit, infrastructuur, milieu, RO en wonen

Klimaatdoelen (KEV 2023)

Volgens het Planbureau voor de Leefomgeving (op basis van de laatst bekende plannen en projecten) de broeikasgasuitstoot in Nederland daalt met mogelijk 46 tot 57 procent in 2030 ten opzichte van 1990. Daarmee is het wettelijke klimaatdoel van 55 procent reductie voor het eerst in zicht.

Energiebelasting

Per 2024 wordt de energiebelasting op gas met 500 miljoen verhoogd ten gunste van de belasting op elektriciteit. De vrijstelling voor WKK (151 miljoen euro structureel, zie ook onderdeel Glastuinbouw) en de vrijstelling mineralogische en metallurgische procedés (196 miljoen euro structureel) worden per 2025 afgeschaft. Het kabinet neemt hier op de koop toe dat er met het nemen van de maatregelen sprake is van een versterkt weglekeffect. Het kabinet stelt voor om de vrijstelling op de productie van waterstof door middel van elektrolyse te behouden teneinde dubbele energiebelasting op de productie van waterstof te voorkomen.

De in de Voorjaarsnota 2023 aangekondigde verhoging van de Energiebelasting op gas met 600 miljoen euro is van de baan. Het doel van de verhoging was om een CO₂-emissiereductie van 1,2 megaton. Het kabinet wil de beoogde emissiereductie niet via de Energiebelasting te realiseren, maar via andere instrumenten. Het kabinet is voornemens om een extra emissiereductie van 0,5 megaton via de industrie te realiseren.

In de onderstaande tarieven is te zien dat er een nieuw schijf voor burgers is opgenomen. Er is echter geen apart tarief voor de nieuwe eerste schijf opgenomen.

Tabel: Tarieven Energiebelasting per 2024

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
<i>Aardgas per m³</i>								
0 – 1.000 m ³	48,980	58,302	60,060	60,577	60,852	61,225	62,489	62,775
1.000 – 170.000 m ³		58,302	60,060	60,577	60,852	61,225	62,489	62,775
170.000 – 1 mln. M ³	9,621	22,376	31,739	32,344	33,388	34,223	35,146	36,245
1 mln. – 10 mln. M ³	5,109	12,858	20,551	20,947	21,804	22,387	23,068	23,969
> 10 mln. M ³	3,919	4,891	5,352	5,099	5,088	5,088	5,264	5,385
<i>Elektriciteit per kWh</i>								
0 – 2.900 kWh	12,599	10,880	9,979	8,682	8,089	7,649	7,133	7,242
2.900 – 10.000 kWh		10,880	9,979	8,682	8,089	7,649	7,133	7,242
10.000 – 50.000 kWh	10,046	9,034	6,726	6,253	6,187	6,209	6,605	6,902
50.000 – 10 mln. kWh	3,942	3,945	3,814	3,572	3,517	3,484	3,649	3,748
> 10 mln. kWh	0,175	0,187	0,330	0,308	0,297	0,297	0,297	0,297

Vrijstelling duaal gebruik van kolen

Het kabinet stelt voor om de vrijstellingen voor duaal gebruik van kolen en non-energetisch gebruik van kolen per 2028 af te schaffen. Hier is 84 miljoen euro mee gemoeid, structureel gaat het om 5 miljoen per jaar. Het kabinet geeft aan dat de maatregel heeft vrijwel geen effect op het reduceren van broeikasgasemissies. Het gaat hier om het terugdringen van het gebruik van kolen en het realiseren van belastingopbrengsten

Energiebelasting Glastuinbouw

In 2022 is in het Convenant Energietransitie Glastuinbouw 2022-2030 afgesproken dat de glastuinbouw in 2030 maximaal 4,3 megaton broeikasgasemissies uitstoot (7,9 megaton in 2020). Ook is in dit convenant overeengekomen dat het huidige kostenvereveningssysteem uiterlijk per 1 januari 2025 wordt vervangen door een individuele heffing. De maatregelen betreffen 1) het afschaffen van de verlaagde energiebelastingtarieven, 2) het beperken van de vrijstelling voor elektriciteitsopwekking (WKK) en 3) de introductie van een CO₂-heffing glastuinbouw. Hier staan subsidies voor glastuinbouw tegenover om de energietransitie te bevorderen. Zo kunnen glastuinbouwbedrijven voortaan gebruik maken van de SDE++ voor de installatie van een warmtepomp en is een nieuwe subsidie voor warmtedistributienetten en duurzame warmte.

Fossiele subsidies

Door het kabinet is een lijst met fossiele subsidies gepresenteerd met een omvang van 39 – 46 miljard euro. Uit het overzicht blijkt dat al voor 6,2 miljard euro aan fossiele voordelen zijn afgebouwd. Bij verdere afbouw zal de overheid uitgaan van de verschillende beprijzingen per sector. Richting 2030 neemt de beprijzing van broeikasgasemissies in de elektriciteitssector, industrie, transport en de gebouwde omgeving reeds aanzienlijk toe. De belangrijkste driver hierachter is de Fitfor55 (ETS, CBAM en ETS-2). Ook zijn er CO₂-normeringen die het vervoer / transport stimuleren om emissies te reduceren. Voor het bepalen van het afbouwpad gaat de overheid uit van een aantal beleidsoverwegingen (beprijzen van externe effecten, budgettaire opbrengst, handelingsperspectief, weglek effecten, rechtvaardigheid, juridische belemmeringen, uitvoerbaarheid). Hiervoor heeft de overheid een aantal impactanalyses opgesteld.

Minimumtarief CO₂-uitstoot

Het kabinet stelt voor om het prijspad van de minimumprijs voor CO₂-uitstoot voor zowel de elektriciteitssector als de industrie vanaf 2024 te verhogen. Het Kabinet heeft ervoor gekozen om 40procent onder het huidige EU-ETS tarief te gaan zitten. Het oude tarief liep van 18 euro in 2024 op naar 31,90 euro in 2030. Het nieuwe tarief is 51,70 euro in 2024 naar 71,1 euro in 2030.

VEKI

Voor de Versnelde klimaatinvestering industrie (VEKI) is tot 2030 nog eens 594,2 miljoen euro begroot. Hiermee kunnen bedrijven investeringssubsidies ontvangen tussen de 30procent en 50procent voor grootschalige verduurzamingsprojecten o.a. in procesefficiëntie en energiebesparing. Deze bestaande regeling is in 2023 geopend met 140 miljoen euro. Voor het mkb gelden lagere investeringsgrenzen aangezien CO₂-reductie projecten binnen het mkb veelal van kleinere omvang zijn. Wij pleiten al langer voor het structureel maken van de VEKI.

Energie-investeringsaftrek (EIA)

De hoge energieprijzen hebben ertoe geleid dat ondernemers veel meer zijn gaan investeren in energiezuinige en milieuvriendelijke bedrijfsmiddelen. In tegenstelling tot het verleden is daarom het budget van Energie-investeringsaftrek (EIA) niet meer toereikend. Het kabinet wil daarom een budget van de EIA in 2024 van 259 miljoen euro, en in 2025 te verhogen naar 299 miljoen euro.

Milieu-investeringsaftrek (MIA)

Het kabinet stelt 194 miljoen beschikbaar vanaf 2027 voor de Milieu-investeringsaftrek (MIA). Daarmee blijft ook in de toekomst de stabiliteit van de MIA behouden en worden ondernemers ondersteund bij de vervanging van bedrijfsmiddelen in een milieuvriendelijker variant. Het doel van de MIA is om investeringsbeslissingen te beïnvloeden in de richting van milieutechnieken die milieuwinst realiseren en voorlopen op de markt.

Energiebesparingsplicht

Onder de huidige energiebesparingsplicht moeten ondernemers alle energiebesparende maatregelen nemen met een terugverdientijd van 5 jaar. Die terugverdientijd wordt voor de volgende ronde (per 2027) verhoogd naar 7 jaar. EZK voert nog een impactanalyse uit of er voldoende additioneel CO₂-reductieëffect is van deze aanscherping. Ook is er 150 miljoen euro budget gereserveerd om in 2025 het mkb te ondersteunen. Voorwaarde is voldoende voortgang op de aanscherping van de energiebesparingsplicht.

Uitfasering energielabels

Commerciële gebouweigenaren, zoals winkels, restaurants en hotels, die onvoldoende energie-efficiënt zijn, worden verplicht om te renoveren naar een beter energielabel. Dat geldt in 2027 voor de 15 procent slechtste gebouwen en in 2030 voor 25 procent. Naar verwachting moeten gebouwen vanaf 2027 minimaal label D hebben en vanaf 2030 label C. Kantoren hebben al sinds 2023 de verplichting om label C te hebben. Het kabinet kondigt ook de invoering van energielabels voor industriegebouwen aan. Dat zal waarschijnlijk 2026 gebeuren.

Verplichting zon-PV

Het kabinet kondigt aan eigenaren van gebouwen met grote daken (vanaf 250m²) te verplichten zonnepanelen te installeren. Hiermee wordt vooruitgelopen op komende Europese regelgeving en de wens vanuit gemeenten om daken aan te wijzen in het kader van de Regionale Energiestrategieën. Hiervoor is in het Klimaatfonds 222,5 miljoen euro gereserveerd.

Hybride warmtepomp

Investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing (ISDE) geeft zo'n 20 procent subsidie op toepassing van warmtepompen. Tot en met 2032 is 2,944 miljard euro beschikbaar. Hier kunnen ook bedrijfsgebouweigenaren gebruik van maken.

Extra middelen voor het mkb

BZK begroot twee keer 25 miljoen euro voor respectievelijk een ontzorgingsprogramma om klein mkb te ondersteunen bij het verduurzamen van

hun gebouwen en bedrijventerreinen. Uitvoer ligt bij de provincies. EZK heeft voor 2024 9 miljoen euro gereserveerd voor 'ondersteuning verduurzaming mkb'. Hier is verder nog geen invulling aan gegeven.

Netcongestie

Conform voorstellen uit de voorjaarsnota zijn middelen beschikbaar gemaakt om netcongestie aan te pakken:

- Voor de jaren 2024 en 2025 is 84 miljoen euro beschikbaar voor de versterking van capaciteit bij provincies en mogelijk regiogemeenten om het voorbereidingstraject van netverzwaringen en uitbreidingen te versnellen.
- Ook voor efficiëntere benutting van elektriciteitsnetten zijn er middelen beschikbaar: 166 miljoen euro (totaal voor de jaren 2024 tot en met 2030). Deze maatregel is gericht op de verbetering van de netcapaciteit. Tevens bevat deze maatregel financiering voor de opstartfase van *energyhubs*, kennisontwikkeling, trainingsfaciliteiten en de uitrol van innovatie.
- Tot slot is voor het MIEK (Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat) 7 miljoen euro beschikbaar gesteld, onder meer voor een *data safehouse*, onderzoek en monitoring en inhuur van expertise.

Waterstof

In de voorjaarsnota zijn de verschillende instrumenten en hun dekking bekend gemaakt. Wij hebben onze twijfels of met de beschikbare middelen de gewenste doelstelling van 500 MW in 2025 en 3 tot 4 GW in 2035 gerealiseerd kunnen worden. Naast middelen voor productie op land en zee zijn er middelen voor import via H2Global (300 miljoen euro), *de-risken* van grootschalige opslag (125 miljoen euro), kennisplatform elektrolyse op zee (2 miljoen euro) en uitwerking van het waterstofnetwerk op zee (50 miljoen euro). Voor de realisatie van de waterstofbackbone op land is er in totaal 750 miljoen euro beschikbaar. De middelen voor de ombouw van bestaande gascentrales zijn verlaagd met 886 miljoen euro.

Voor de eerste ronde van projecten is voor de IPCEI-waterstof de periode 2023-2025 28,7 miljoen euro gereserveerd. Voor de tweede ronde is 785 miljoen euro gereserveerd tussen 2023 en 2028 en voor de derde en vierde ronde is 799 miljoen euro gereserveerd tussen 2023 en 2030. Golf drie (infrastructuur en opslag) wordt naar achteren geschoven, en golf vier (mobiliteit en transport) naar voren. Ook komt onder het Groeifondsprogramma GroenvermogenNL budget beschikbaar voor innovatieve pilots en demonstratieprojecten. Een eerste deel is sinds deze zomer al onder de DEI+ regeling beschikbaar gesteld. Voor grotere projecten is ondersteuning via de SDE++ al mogelijk: aanvullend circa 5,4 miljard euro.

Rapportageverplichting werkgebonden personenmobiliteit 100+ werkgevers

Vanaf 1 januari 2024 zijn werkgevers met 100 of meer werknemers verplicht bij te houden op welke wijze hun werknemers de woon-werk en zakelijke kilometers afleggen. Hiermee krijgen zij zicht op de CO₂-uitstoot van hun werkgebonden personenmobiliteit. Uiteindelijke doel is de uitstoot van de werkgebonden personenmobiliteit met 1,5 megaton te verminderen. In 2026 zal de regeling worden geëvalueerd.

Zero emissie zones en subsidiëring voor bestel- en vrachtauto's

Per 1 januari 2025 zullen in de eerste 17 gemeenten zero-emissie zones worden ingevoerd. In de loop van 2025 en 2026 komen daar ongeveer 11 gemeenten bij. Aandachtspunten blijven de gebrekkige capaciteit op het elektriciteitsnet en de achterblijvende uitrol van laadinfrastructuur. Het beschikbare subsidiebudget SEBA wordt weer aangevuld met 21,3 miljoen euro voor 2024. Ook komen er weer middelen beschikbaar voor emissievrije vrachtauto's. Medio 2024 zal het landelijk ontheffingsloket bij de RVO worden gerealiseerd. Ook zal de communicatie richting ondernemers worden geïntensiveerd.

Subsidieregeling voor volledig elektrische personenauto's

De Stimuleringsregeling elektrische personenauto's particulieren (SEPP) heeft tot doel het stimuleren van de aanschaf en lease van volledig elektrisch personenauto's in de kleinere en compacte middenklasse door particulieren. Hier is een bedrag van 87,8 miljoen euro voor beschikbaar.

Beslissing over vorm van betalen naar gebruik op de weg

Onder meer door de val van het kabinet is er nog geen beslissing genomen over de vorm waarin het wegverkeer zal gaan betalen voor het gebruik van de infrastructuur. Afgelopen jaar zijn wel meerdere varianten in kaart gebracht. Het zal aan het volgende kabinet zijn hier verder stappen in te nemen.

Vrijstelling MRB en BPM voor bestelauto's

In 2024 geldt nog een belastingvrijstelling voor volledig elektrische auto's en een korting voor *plug-in hybrides*. 2025 is een overgangsjaar. Vanaf 2026 dient het volledige tarief te worden betaald. Tot en met 31 december 2024 kunnen ondernemers nog gebruik maken van de bpm-vrijstelling. Vanaf 2025 wordt het bpm-tarief bepaald door de Co2-uitstoot van de bestelauto.

Verhogen vaste voet bpm

De bpm is opgebouwd uit een vast deel (vaste voet) en een variabel deel (schijvenstelsel) dat afhankelijk is van de Co2-uitstoot van de personenauto. In de Voorjaarsnota 2023 heeft het kabinet laten weten dat het de ingroei van emissievrije personenauto's wil versnellen en de aanschaf van een tweedehands elektrische auto wil stimuleren. Om dit te dekken, wordt de vaste voet in de bpm verhoogd met 200 euro vanaf 2025.

Vrachtwagenheffing

De wettelijke basis voor de invoering van de vrachtwagenheffing is gereed. Naar verwachting zal de vrachtwagenheffing per 2026 worden ingevoerd. In 2024 zal de bijbehorende lagere regelgeving naar de Kamer gestuurd worden. Bij de implementatie van de herziene Eurovignetrichtlijn in de wet Vrachtwagenheffing, die voor de start van de exploitatie in werking moet treden, zal het tarief van de vrachtwagenheffing worden gebaseerd op Co2-emissies van voertuigen. Onder leiding van de RDW wordt gewerkt aan de realisatie van het heffingssysteem.

Versoberen lagere mrb-tarieven kampeerauto

In MRB geldt een kwarttarief voor kampeerauto's. Voor kampeerauto's die bedrijfsmatig worden verhuurd geldt een halftarief. De regelingen zijn bedoeld om kampeerauto's te compenseren vanwege het beperkte gebruik van de weg. Het

kwarttarief zal versoerd worden naar aan halftarief. Hierdoor verdwijnt het specifieke tarief voor kampeerauto's die bedrijfsmatig worden verhuurd.

Beperking vliegtuigbewegingen Schiphol

Het kabinet heeft besloten om met ingang van november 2024 een bovengrens van 452.500 vliegtuigbewegingen per jaar vast te leggen. Om dit te behalen wordt er in 2024 gewerkt aan het afronden van de *balanced-approachprocedure* en wordt er een gewijzigd Luchthavenverkeerbesluit voorbereid. Ook zal worden gewerkt aan de verdere invulling van de Programmatische Aanpak Geluid en aan de uitvoering van de gebiedsagenda.

Besluitvorming Lelystad Airport als overloopvluchthaven in 2024

Lelystad Airport moet fungeren als overloopvluchthaven voor Schiphol, zodat op Schiphol meer ruimte vrij komt. De besluitvorming over Lelystad Airport als overloopvluchthaven van Schiphol zal medio 2024 geschieden als er zicht is op een oplossing voor de laagvliegroutes en er een natuurvergunning is.

Bijmengverplichting en inzet op accijns voor luchtvaartbrandstoffen

Nederland zal in 2024 de Europese bijmengverplichting (ReFuelEU Aviation) voor duurzame brandstoffen verder implementeren. Ook treedt de Europese richtlijn Renewable Energy Directive III (RED III) op 1 januari 2025 in werking. In de eerste helft van 2024 worden hiervoor de wijzigingen voor de Wet milieubeheer en het Besluit energie vervoer aangeboden aan de Tweede Kamer. Daarnaast blijft Nederland inzetten op het realiseren van een accijns voor luchtvaartbrandstoffen voor commercieel vliegverkeer binnen de EU, door de herziening van de richtlijn energiebelastingen.

Schuif mobiliteitsfonds/ MIRT

Het kabinet zet in op het in stand houden van de hoofdwegen en hoofdvaarwegen, en aanlegprojecten die reeds in realisatie zijn. Dit betekent een financiële schuif, waarbij gereserveerde budgetten van projecten grotendeels anders worden ingezet. De totale benodigde opgave – en daarmee schuif – bedraagt ruim € 4 miljard voor weg- en vaarwegprojecten. Daarnaast is er sprake van een Rijksbrede bezuinigingstaakstelling van cumulatief € 2 miljard over de looptijd van het Mobiliteitsfonds. Dit betekent dat enkele projecten worden gepauzeerd; o.a. A58 Breda – Tilburg, A2 Deil – 's-Hertogenbosch – Vught en A1/A28 Knooppunt Hoevelaken. Het streven blijft om de projecten weer te starten als er voldoende stikstofruimte, uitvoeringscapaciteit en financiële middelen zijn. In het MIRT Overzicht blijven de gepauzeerde projecten daarom behouden

Ruimtelijke ordening, wonen, circulaire economie, milieu en grondstoffen

Regie op de ruimtelijke ordening

Het kabinet geeft aan in 2024 met de nieuwe Nota Ruimte te komen en dat Rijk en provincies afspraken maken over de uitvoering van de voorstellen in zogenoemde ruimtelijke arrangementen. Over de Nota Ruimte zal in 2024 ook een

participatietraject plaatsvinden om zo medeoverheden, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en inwoners van Nederland te betrekken.

Ruimte voor economie

In 2024 wordt uitvoering gegeven aan het nationaal programma Ruimte voor Economie dat ruimte voor economische activiteiten ook ruimtelijk moet waarborgen. In 2024 starten in dit kader pilots om bedrijventerreinen toekomstbestendig te maken. EZK werkt ook aan een Ruimtelijk Economische Visie voor Nederland om inzicht te krijgen in de ruimtelijk-economische ontwikkelingen en het benodigde ruimtebeslag voor groene, digitale en circulaire transities. Deze visie wordt eind 2023 verwacht.

Woningbouw en woningmarkt

Het woningtekort is opgelopen tot 4,8 procent van de woningvoorraad en het kabinet stelt zich tot doel om tot 2030 981.000 woningen te bouwen. Het kabinet spreekt uit dat de gestegen kosten in combinatie met de verminderde vraag zorgen voor een tijdelijke dip in de bouwproductie in 2024. En het kabinet zet in op de start-bouwimpuls, een tijdelijke huurprijsopslag voor nieuwbouwprojecten bij de Wet betaalbare huur en het wetsvoorstel regie op de volkshuisvesting om te zorgen dat projecten die al vergund zijn toch door kunnen gaan.

Middelen voor Woningbouwimpuls, startbouwimpuls

In 2024 start de zesde tranche van de woningbouwimpuls, waarvoor 300.000 euro beschikbaar is. Er wordt voornamelijk in 2024 50.000 euro extra beschikbaar gesteld voor de startbouw-impuls, waarvoor bij de Najaarsnota van 2023 al 250.000 euro beschikbaar werd. Ook wordt de startbouwimpuls betrokken bij een interdepartementaal beleidsonderzoek dat eind 2023 naar het parlement komt.

Wet betaalbare huur: tijdelijke opslag voor nieuwbouwprojecten

Om vertraging bij nieuwbouwprojecten door regulering van de (aanvangs)huurprijzen via de wet betaalbare huur te voorkomen wordt er een tijdelijke prijsopslag geïntroduceerd voor nieuwbouwprojecten die worden opgeleverd ná 1 januari 2024 en waarvan de bouw vóór 1 januari 2025 is gestart. Het kabinet beziet voordat het wetsvoorstel aan het parlement wordt gestuurd of het percentage van de nieuwbouwopslag voldoende is en mogelijk moet worden aangepast om vertraging van nieuwbouwprojecten te voorkomen. Ook bekijkt het kabinet of de periode waarvoor gestart moet zijn met de bouw, moet worden verlengd. VNO-NCW en MKB-Nederland hebben in reactie op de Wet betaalbare huur ook op deze punten gewezen, zodat de nieuwbouw op gang kan blijven.

Verruiming huurtoeslag

De eigen bijdrage in de huurtoeslag wordt voor huishoudens verlaagd met 416 euro. Hierdoor ontvangen alle huurtoeslagontvangers een hogere huurtoeslag - als onderdeel van het pakket maatregelen om de koopkracht van mensen met lage inkomens te ondersteunen. Deze maatregel kost 700 miljoen euro.

Omgevingswet per 1 januari 2024

De Omgevingswet treedt in werking op 1 januari 2024. Het bedrijfsleven is en blijft voorstander van deze dereguleringsoperatie en verwelkomt de invoering. Voor de uitvoering van de wet wordt gebruik gemaakt van een ict-tool, het digitaal stelsel omgevingswet. Op het moment van inwerkingtreding moet het voor bedrijven

mogelijk zijn om vergunningen aan te vragen, meldingen te doen en door middel van vragenbomen te weten welke maatregelen zij moeten nemen. Bedrijven die niets veranderen, krijgen geen nieuwe verplichtingen.

Impulsaanpak Winkelgebieden

In 2024 loopt de vierde tranche van de Impulsaanpak. Hiermee kunnen gemeenten die van plan zijn om in publiek-private samenwerking winkelgebieden weer aantrekkelijk te maken voor zowel bewoners als bezoekers financiële ondersteuning krijgen van EZK. RVO beoordeelt of de aanvraag compleet is en past binnen de voorwaarden van de regeling. Het totale budget voor deze regeling van 100 miljoen euro is verdeeld over vier indieningsperioden. De derde indieningsperiode loopt najaar 2023. Voor 2024 is de vierde indieningsperiode voorzien. RVO helpt de publiek-private partners wiens plan eerder niet geaccordeerd is om de plannen aan te passen en geschikt te maken voor de aanvraag.

Besluit Financiële Zekerheid

Het Besluit Financiële Zekerheid wijzigt de Omgevingsregels door een verplichte financiële zekerheid aan risicobedrijven op te leggen en het introduceert een mogelijkheid om dit op te leggen aan afvalbedrijven. Provincies en gemeenten mogen zelf besluiten over de hoogte en de vorm van de financiële zekerheid en zij moeten daarover met individuele bedrijven overleggen. Met het opleggen van financiële zekerheid (een potje geld, een garantstelling of een verzekering) wil de rijksoverheid voorkomen dat milieuschade na een faillissement wordt afgewenteld op de samenleving. Het besluit zou tegelijkertijd met de omgevingswet in werking moeten treden.

Versnelling van procedures

Meerdere ministeries denken over het versnellen van vergunningprocedures. Een belangrijke maatregel is het inwerkingtreden van de Omgevingswet op 1 januari 2024. Verder heeft de regering de *Wet versterking regie volkshuisvesting* naar de Raad van State gestuurd, die de nationale regie op de woningbouw moet versterken. Aanvankelijk werd ook nog aan een Transitiewet gedacht, maar EZK kiest nu voor een versnellingsaanpak door kansrijke wetgevingsopties te verzilveren.

Nationaal Programma Circulaire Economie

In februari 2023 is het Nationale Programma Circulaire Economie gepubliceerd. Het circulaire-economiebeleid zet in op een mix van beprijzende, normerende en stimulerende maatregelen en op een ambitieus klimaatdoel voor de circulaire economie. Er zijn vier 'knoppen' waaraan gedraaid gaat worden om het grondstoffengebruik meer circulair te maken: vermindering van grondstoffengebruik, substitutie van grondstoffen, levensduurverlenging en hoogwaardige verwerking.

Klimaatneutraliteit en circulaire economie

De transities naar klimaatneutraliteit en een circulaire economie zijn nauw verbonden, want grondstofgebruik heeft een groot aandeel in emissies van broeikasgassen. Om de klimaatdoelen te halen heeft het kabinet dit voorjaar besloten om aanvullende maatregelen te treffen, waaronder aanvullende circulaire maatregelen waarvoor ruim 777 miljoen euro is gereserveerd. Hiermee wordt een

volgende stap gezet in het verwezenlijken van de doelen van het Nationaal Programma Circulaire Economie (NPCE) én een extra Co2-reductie van 2 megaton beoogd, met name door maatregelen in de kunststofsector, de afvalverbrandingssector en in de bouwsector.

Aanpak circulaire plastics

Jaarlijks wordt in Nederland circa 5 megaton plastic geproduceerd. Door fossiel plastic te vervangen door recycklaat of *biobased* plastic kan per kilogram geproduceerd plastic tot 2,5 kg CO₂-uitstoot worden gereduceerd. Op dit moment wordt slechts een kleine 11 procent van de plastics gemaakt van recycklaat en *biobased* plastic. Het kabinet wil dat percentage verhogen en heeft in het voorjaar aangekondigd een nationale verplichting in te voeren voor de toepassing van een minimumaandeel recycklaat en *biobased* plastic. Het voornemen is om de norm op te laten lopen tot 25 procent a 30 procent in 2030. De exacte hoogte van de norm zal uiterlijk medio 2026 worden vastgesteld. Het kabinet heeft ter ondersteuning van bedrijven voor deze versnelde transitie naar een circulaire plasticketen 267 miljoen euro uit het Klimaatfonds toegekend.

Aanpak verduurzaming avi's

De regering vindt het zowel vanuit de optiek van de circulaire economie, als voor het terugdringen van de Co₂-uitstoot, belangrijk om op termijn de capaciteit van afvalverbrandingsinstallaties (avi's) af te bouwen. Hiertoe zal de Co₂-heffing voor AVI's worden aangescherpt. Daarnaast zal worden bekeken of de werking van de Co₂-heffing dusdanig kan worden aangepast dat ook minder verbranden gaat lonen voor avi's. Het afvangen en opslaan van biogene emissies (BECCS) van avi's zal resulteren in negatieve emissies. Momenteel wordt onderzoek gedaan naar een routekaart voor afvalverwerking in 2030 en 2050. Aan de hand van die routekaart kan de overheid maatwerkafspraken maken met afvalverbrandende bedrijven. Hiervoor is 222 miljoen euro gereserveerd.

Aanpak gericht op circulair en *biobased* bouwen

Als onderdeel van de inzet op circulair bouwen, stimuleert het kabinet de toepassing van duurzame bio-grondstoffen in de bouw. De markt voor *biobased* bouwmaterialen komt niet vanzelf van de grond en daarom heeft het kabinet bij voorjaarsbesluitvorming €200 miljoen uit het Klimaatfonds hiervoor vrijgemaakt. In het najaar zal hiervoor het opschalingsplan *biobased* bouwen worden gelanceerd. Ook heeft het kabinet besloten tot de aanpak circulair slopen. In de tweede helft van 2023 wordt met diverse betrokken partijen uit de bouwsector gekeken welke activiteiten circulair slopen kunnen bevorderen en ondersteunen. Deze activiteiten moeten leiden tot een advies eind 2024, uitmondend in een *roadmap* en indien nodig in normering.

CE innovatie

Het kabinet zorgt voor het continueren van de innovatieregeling DEI+CE. Eerdere openstelling van deze regeling leverde veel inschrijvingen op van met name mkb-bedrijven. In 2024 worden investeringen in milieuvriendelijke technieken via de Milieulijst voor de Milieu-investeringsaftrek (MIA) en de Willekeurige afschrijving milieu-investeringen (Vamil) gecontinueerd. Daarnaast zijn er middelen beschikbaar voor Circulaire ketenprojecten (7 miljoen euro) en voor Ontwikkeling en opschaling recycling (8,4 miljoen euro).

Stikstofslot

Ondanks allerlei beleidsvoornemens van het ministerie van LNV is Nederland nog steeds niet af van het stikstofslot. Wij pleiten ervoor om piekbelasters zo snel mogelijk uit te kopen, te verplaatsen of te laten innoveren. Alleen als de stikstofuitstoot naar beneden gaat, komt er weer ruimte voor bedrijven, met name ook in de energietransitie en elektrificatie. Ook moet worden gedacht aan regelingen die innovatie stimuleren. Op dit moment is het voor nieuwe technieken kostbaar en tijdrovend om geaccepteerd te worden. Voor de aanpak van de stikstofproblematiek wordt in 2024 in totaal ruim 300 miljoen euro ingezet voor het versterken van de natuur.

Transitiefonds

Om goedgekeurde maatregelen uit te voeren, kunnen provincies en Rijk aanspraak maken op geld uit het Transitiefonds. De Instellingswet voor het Transitiefonds is aangenomen in de Tweede Kamer en ligt ter besluitvorming bij de Eerste Kamer. Financiële middelen die nodig zijn in 2024 worden opgenomen in de LNV-begroting van 2024. De uitgaven worden getoetst aan de eisen zoals opgenomen in de Instellingswet. Voor 2024 is 1,2 miljard euro begroot en voor het gehele transitiefonds 24,4 miljard euro.

Gebiedsgerichte aanpak

In 2024 vervolgt LNV de beoordeling van gebiedsprogramma's, het opstellen en vaststellen van het Meerjarenprogramma landelijk gebied 2024, en het inzetten van de Nationale Grondbank (NGB) als instrument om de grondmobiliteit ten behoeve van de transitie in het landelijk gebied te versnellen. De Nationale Grondbank koopt op vrijwillige basis gronden aan en stelt deze weer beschikbaar voor provinciale gebiedsprocessen. Hiervoor is in 2024 100 miljoen euro beschikbaar.

Aanpak Piekbelasters

Voor de aanpak piekbelasters is de programmadirectie Uitvoering Aanpak Piekbelasters (UAPB) opgezet: deze ondersteunt agrarische bedrijven in het komen tot forse stikstofreductie. Op basis van verschillende (uit te werken) regelingen kunnen ondernemers de keuze maken om hun bedrijf te beëindigen dan wel anders vorm te geven door (combinaties van) innoveren, extensiveren, omschakelen of verplaatsen. Deelname is vrijwillig.

Op de EZK begroting is voor de aanpak piekbelasters industrie (EZK begroting) 11,5 mln gereserveerd in 2024 en 1,5 miljoen euro in 2025. De industriële bedrijven zullen in principe op volgorde van impact benaderd. Vooralsnog is hier geen grond voor dwangmaatregelen. De aanpak piekbelasters industrie heeft ook bij LNV mutaties opgeleverd. Er is 22,2 miljoen uit de natuurcompensatiebank gereserveerd voor een aantal specifieke (bovenwettelijke) stikstofmaatregelen op het gebied van industrie, bouw en mobiliteit, waaronder de industriële piekbelasters. De precieze maatregelen worden nog nader uitgewerkt, maar een deel van de middelen 10 miljoen gaat naar EZK voor de subsidieverlening aan Yara voor de Piekbelasters Industrie.

Nationaal Biodiversiteits Strategisch Actieplan (NBSAP)

In 2024 zal het Nationaal Biodiversiteit Strategisch Actieplan (NBSAP) worden gepresenteerd. Het NBSAP vloeit voort uit het Global Biodiversity Framework

(GBF), waarover partijen bij het VN-Biodiversiteitsverdrag in december 2022 afspraken hebben gemaakt in Montreal. In dit NBSAP geeft Nederland weer hoe de doelen uit het GBF zullen worden vertaald in het nationaal beleid.

Het Schone Lucht Akkoord

Het Schone Lucht Akkoord is een akkoord tussen Rijk, provincies en een groot aantal gemeenten. Samen streven de deelnemende partijen naar een gezondheidswinst van minimaal 50 procent in 2030 ten opzichte van 2016. Aangezien maatregelen uit het SLA meespelen bij het verkrijgen van vergunningen is het SLA ook voor het bedrijfsleven van belang. In 2023 zou het uitvoeringsprogramma voor 2024 – 2030 worden geformuleerd, maar dit is door vertraging bij de voortgangsrapportage verplaatst naar Q2 2024. Voor de periode 2020-2023 was 50 mln. euro beschikbaar, voor 2024 en 2025 is 5 miljoen euro beschikbaar gemaakt t.b.v. de Specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord middels welke financiële steun wordt gegeven aan gemeentes en provincies voor projecten die zorgen voor schonere lucht en gezondheidswinst. Alleen provincies en gemeenten die het Schone Lucht Akkoord hebben ondertekend komen in aanmerking voor deze uitkering.

Nieuwe WHO-advieswaarden lucht

In september 2021 heeft de WHO (Wereldgezondheidsorganisatie) nieuwe advieswaarden voor luchtkwaliteit uitgebracht. De nieuwe waarden zijn fors naar beneden bijgesteld. De staatssecretaris streeft ernaar om in het tweede kwartaal van 2024 bij het vaststellen van de SLA uitvoeringsagenda 2024-2030, op te nemen in welk tempo, en met welke tussenstappen, in Nederland naar de WHO-advieswaarden toe kan worden gewerkt. Hierbij is van belang dat onderzoek van het RIVM laat zien dat het halen van de nieuwe WHO-advieswaarden in 2030 vergaande maatregelen vergt, waarvan de kosten en de uitvoerbaarheid erg onzeker zijn. VNO-NCW en MKB-Nederland zetten in op integraal en werkbaar beleid.

Herziening Richtlijn Industriële Emissies en de Europese Richtlijn Luchtkwaliteit

In 2024 worden de onderhandelingen over de herziening Europese richtlijn Industriële emissies en de Europese richtlijn luchtkwaliteit naar verwachting afgerond. Waarschijnlijk zal deze herziening leiden tot strengere emissie eisen en scherpere EU-grenswaarden. In het geval van de Richtlijn Luchtkwaliteit zal het ook resulteren in nader te formuleren Nationale Luchtkwaliteitsplannen en -*roadmaps*, maar hier zijn geen extra middelen voor gereserveerd.

Beëindiging Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL)

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet zal het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) eindigen. Daarmee vervalt de wettelijke programmaplicht inclusief het monitoren van de voortgang van projecten en maatregelen uit het NSL. De luchtkwaliteit in NL zal gemonitord blijven worden om te bepalen of Nederland aan de EU-grenswaarden voor luchtkwaliteit voldoet. De minister van IenW blijft onder de Omgevingswet verantwoordelijk voor het monitoren van, en rapporteren over de Rijks omgevingswaarden voor luchtkwaliteit in Nederland. De monitoring onder de Omgevingswet zal in grote lijnen een voortzetting zijn van de huidige monitoring onder het NSL, waarbij aandacht blijft voor het zo snel mogelijk oplossen van de

nog resterende overschrijdingen in enkele gebieden met intensieve veehouderij (fijnstof).

National Emissie Plafond (NEC)

In december 2016 zijn de nieuwe doelstellingen voor luchtverontreinigende stoffen vastgesteld. Het betreft een aanpassing van de National Emission Ceilings (NEC) (richtlijn (EU) 2016/2284). Nederland haalt de doelstelling en is goed op weg om ook te voldoen aan de doelstelling van 2030. De verwachting is dat de volgende Europese Commissie een herziening/aanscherping van het NEC zal doorvoeren.

Externe veiligheid

Bij externe veiligheid gaat het om de risico's door opslag, productie en het transport van gevaarlijke stoffen. Het begrip risico is een combinatie van kans en effect. Hier zit ook de link met de ruimtelijke ordening: de relatie tussen de risicovolle activiteit en haar omgeving. De grenswaarden en richtwaarden voor het plaatsgebonden risico zijn opgenomen in het Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi). Het voornemen van het kabinet om de risicocontour te verlagen van 10-6/jr naar 10-9/jr, zal de ruimtelijke inrichting voor woningbouw en de energietransitie nog meer onder spanning zetten. VNO-NCW en MKB-Nederland zullen inzetten op een goede onderbouwing van de risicocontour van aandachtsgebieden om de ruimtelijk inrichting niet onnodig vast te zetten en investeringsbeslissingen niet onnodig uit te stellen.

De Nationale Grondstoffenstrategie

Voor de uitwerking van de Nationale grondstoffenstrategie hebben VNO-NCW en MKB-Nederland ingezet op 1) informatiewinning en kennisdeling, 2) duurzame Europese grondstoffenwinning, 3) toepassen van circulaire strategieën en 4) het inzetten van het handelsinstrumentarium. Voorgaande jaren waren er geen middelen beschikbaar om serieuze stappen te kunnen zetten op het gebied van leveringszekerheid. EZK heeft in deze begroting budget vrijgemaakt om invulling te geven aan deze strategie. Zo werk het kabinet aan het opzetten van een grondstoffenobservatorium dat zal bijdragen aan inzicht in de grondstoffenstromen en mogelijke kwetsbaarheden. Ook zet het kabinet in op internationale samenwerking, onder andere met ongebonden landen, op het gebied van kritieke grondstoffen en technologieën voor de duurzame en digitale transitie. Hiervoor worden ook handelsakkoorden ingezet.

Kaderrichtlijn Water (KRW)

Onlangs is door IenW het KRW impulsprogramma opgestart met als doel om via de regionale waterbeheerders alle afgesproken maatregelen uit de stroomgebiedsbeheerplannen te realiseren. Beoogd onderdeel daarvan is het KRW Impulsprogramma bedrijfsleven, waarvoor VNO-NCW en MKB-Nederland een plan bij IenW hebben ingediend. Doel is om dit jaar nog te starten met activiteiten om te zorgen dat bedrijven zo veel mogelijk aan de KRW voldoen en niet door de KRW worden beperkt in hun (voorgenomen) activiteiten.

Herijking bodemregelgeving

De komende jaren wordt door IenW aan de herijking van de bodemregelgeving gewerkt. De huidige bodemregelgeving is in 2008 voor het laatst grondig herzien. Opgaven zoals de circulaire economie; juridische ontwikkelingen, zoals de Omgevingswet; (nieuwe) Europese richtlijnen, zoals de KRW en de Europese

bodemrichtlijn, zijn de aanleiding. Het bedrijfsleven zal vooral toezien dat de regelgeving werkbaar blijft en voldoende ruimte blijft geven aan (water)bouwsector en andere bedrijvigheid om noodzakelijke projecten te kunnen blijven uitvoeren.

Milieurisico's van chemische stoffen

In 2024 wordt het Impulsprogramma Chemische Stoffen voortgezet. Met dit vierjarige programma worden met gerichte beleidsimpulsen urgente knelpunten binnen het beleid voor chemische stoffen projectmatig aangepakt. In het programma zitten daarnaast projecten gericht op het beter uitvoerbaar maken van stoffenbeleid voor bedrijven én bevoegde gezagen. Met het ministerie van IenW worden momenteel afspraken gemaakt hoe het bedrijfsleven goed hierop kan aansluiten. Inzet is een effectiever stoffenbeleid door risico-gebaseerde normen en kaders, waarop de industrie kan sturen en toezichthouders kunnen controleren.

Digitalisering en veiligheid

Digitale Autonomie

Het kabinet heeft in vervolg op haar beleidsbrief over strategische autonomie aangegeven nog dit jaar met een concrete invulling daarvan te komen. Zij richt zich daarbij specifiek op *digitale* autonomie. In het digitale domein is sprake van een aantal grote afhankelijkheden van derde landen en lijkt het noodzakelijk om de Europese en Nederlandse weerbaarheid te versterken en belangen te borgen op het gebied van nationale veiligheid, verdienvermogen en de democratische rechtsstaat. Met oog voor de ontwikkelingen die hieraan ten grondslag liggen en met 'open strategische autonomie' als uitgangspunt voeren wij de dialoog met de overheid. Wij zien graag dat het beleid niet alleen oog heeft voor afhankelijkheden, maar ook voor sterktes die Nederland kan inzetten in een open digitale economie.

Online fraude en cybercrime

Handhaving en preventie zijn ook voor de nieuwe vormen van criminaliteit zoals online fraude en hacken van groot belang om veiligheid te waarborgen. De politie krijgt extra middelen voor cybersecurity.

Aanpak ondermijning

Er wordt door het kabinet extra ingezet op de risico's voor instituties door ondermijnende criminaliteit. De oloploop van de begrotingsstand tussen 2023 en 2024 komt door een kasschuif voor ondermijning, waarbij middelen uit 2023 (48 miljoen euro) verdeeld worden over 2024 tot en met 2026. Er komen dus geen extra middelen hiervoor.

Kabinetsvisie Generatieve Artificiële Intelligentie

Het kabinet wil eind dit jaar haar visie presenteren op generatieve artificiële intelligentie. Hiertoe is nog voor Prinsjesdag gestart met het organiseren van een maatschappelijk debat over dit onderwerp. Ook zal de staatssecretaris bij de SER een verzoek opstellen om advies te geven over de sociaal-economische aspecten van digitale technologie. Wij zullen erop toezien dat in deze trajecten een goede

balans wordt gevonden tussen de kansen en eventuele risico's die verbonden zijn met het toepassen van generatieve artificiële intelligentie.

Digitale Infrastructuur

Eind 2023, begin 2024 zal het ministerie van EZK haar visie op de digitale infrastructuur wereldkundig maken. Belangrijk aandachtspunt is de vertaling van de visie in een beleidsagenda waarin de voorwaarden voor een lange termijn investeringskader worden geadresseerd.

Cyberveilige producten

Naar verwachting wordt eind dit jaar in Brussel de Cyber Resilience Act aangenomen. Deze verordening regelt een zorgplicht van fabrikanten en leveranciers voor de cybersecurity van hun digitale producten (zowel hard- als softwarecomponenten). Deze producten moeten voldoen aan essentiële eisen om in de EU op de markt te mogen worden gebracht. EZK zet in op een zorgplicht voor fabrikanten en leveranciers van digitale producten gedurende de hele productlevenscyclus.

Implementatie NIS2 richtlijn

Het kabinet implementeert de NIS2 richtlijn die voor middelgrote en grote bedrijven uit een groot aantal sectoren een zorgplicht voor beveiliging van hun netwerken en een meldplicht van incidenten regelt. In 2024 zal het wetsvoorstel naar de Kamer worden gestuurd.

Implementatie CER richtlijn

Ook dit wetsvoorstel, dat gaat over de fysieke beveiliging van zogenaamde kritieke entiteiten, wordt in 2024 naar de Kamer gestuurd voor behandeling. Kritieke entiteiten moeten op basis van deze richtlijn risicobeoordelingen uitvoeren, technische en organisatorische maatregelen nemen om hun weerbaarheid te vergroten en incidenten melden.

Integratie NCSC, DTC en CSIRT DSPs

De samenvoeging van het Nationaal Cybersecurity Centrum (NCSC), het Digital Trust Center (DTC) en het Cyber Security Incident Response Team voor digitale dienstverleners (CSIRT-DSP) is eind 2024 operationeel. De transitie naar deze vernieuwde nationale cybersecurityorganisatie is in 2026 geheel afgerond.

Meerjarige landelijke agenda crisisbeheersing

Er wordt een gezamenlijke meerjarige agenda crisisbeheersing ontwikkeld, waarin de gezamenlijke ambities van ministeries, veiligheidsregio's en onder meer vitale partners worden gebundeld. Voor het versterken van de crisisbeheersing wordt een budget beschikbaar gesteld, oplopen tot structureel € 83 mln. vanaf 2026.

Cybersecurity

Op basis van het coalitieakkoord is in 2024 13 miljoen euro aanvullend beschikbaar voor de EZK-inzet op cybersecurity.

In 2024 zal de notificatiedienst van het Digital Trust Center verder worden uitgebreid. De notificatiedienst waarschuwt bedrijven over ernstige dreigingen.

Daarnaast zal het netwerk van samenwerkingsverbanden van bedrijven kwantitatief en kwalitatief worden versterkt. Het uiteindelijke doel is dat elk bedrijf in zijn omgeving een aanspreekpunt heeft voor informatie en advies over veilig digitaal ondernemen.

Subsidie innovatie cybersecurity

NEXIS, het nationaal coördinatiecentrum behorend bij het netwerk van het Europees Cybersecurity Competence Center (ECCC), zal in 2024 een subsidieregeling uitvoeren voor Nederlandse bedrijven ten behoeve van cybersecurity-innovaties uit het Digital Europe Programme.

Europees Wetsvoorstel Artificiële Intelligentie

Eind dit jaar wordt verwacht dat het wetgevingstraject voor een Europese AI Verordening (AI Act) zal zijn afgerond. We zien in de begroting van EZK het belang van het stimuleren van digitale innovatie. Daarbij zet EZK in op publieke-private samenwerking en op de totstandkoming van de AI Act. Ook is Nederland gebaat bij een sectoraal ingestoken toezicht op AI ondersteund door een onafhankelijke coördinatie algoritmes die de samenwerking tussen de verschillende toezichthouders optimaliseert en een overkoepelende signaalfunctie vervult.

Data

In Europa is overeenstemming bereikt over de Data Act. Het is van belang dat de toegang tot en gebruik van data op een zorgvuldige, betrouwbare en eerlijke manier plaatsvindt. In de toelichting op de begroting van EZK zien we dat verder zal worden gewerkt aan de Data Governance Act en de Data Act.

Privacy

De AVG staat qua regeldruk op nummer één. We blijven in dialoog met de toezichthouder om te komen tot duidelijke en bruikbare informatie en tools om de AVG te kunnen toepassen. De Autoriteit Persoonsgegevens krijgt meer geld de komende jaren, alsook de Directie Coördinatie Algoritmes (het budget van de DCA stijgt van 36,8 miljoen euro in 2023 naar 40,1 miljoen euro in 2024). Het verdient de aanbeveling dat een deel hiervan wordt ingezet om de wachttijden voor bedrijven (oplopend tot 9 jaar) terug te dringen en voor het opstellen van praktische adviezen en tools.

Consumentenbeleid

Er zijn veel nieuwe consumentenregels op het bedrijfsleven afgekomen, sommige zijn nog in de maak. Denk aan *Right to Repair*, *Empowering the Consumer for the Green Transition* en *Green Claims*. Het is zaak dat komend jaar voldoende aandacht is voor het afnemen van de regeldruk. In de toelichting op de begroting van EZK zien we aandacht voor het verminderen van de regeldruk terug. Zo zal er een regeldrukmonitor gelanceerd worden.

EZK zal zich ook inzetten op het wegnemen van belemmeringen, het verbeteren van de toepassing van interne marktregels en het versterken van de weerbaarheid van de interne markt.

Een andere prioriteit van EZK betreft moderne en toekomstbestendige consumentenregelgeving: het verder versterken van de positie van de online-consument. Wij staan ook voor het behoud van de laagdrempelige en kwalitatief hoge alternatieve geschillenoplossing (ADR-stelsel). Het budget van de Stichting Geschillencommissies Consumentenzaken stijgt structureel met zo'n 55.000 euro per jaar.

Colofon

Deze nieuwsbrief is een uitgave van VNO-NCW en de Koninklijke Vereniging MKB-Nederland. Postbus 93002 2509 AA Den Haag T. 070 - 349 03 49 (VNO-NCW) T. 070 - 349 09 09 (MKB-Nederland)

www.vno-ncw.nl

www.mkb.nl

Deze nieuwsbrief is met zorg samengesteld. Er kan echter geen enkele aansprakelijkheid worden aanvaard voor eventuele onjuistheden of onvolkomenheden. Vermenigvuldigen van (delen van) deze uitgave is toegestaan, mits met bronvermelding.

19 september 2023

